

I.

Rabbi Levi b. Gerson exegetikai
 munkásságának fénypontját
 Job könyvének is magyarázata
 képezi. Mert tekintve attól, hogy
 az ősi szentírás köré Job
 könyve nyújtja a legterméke-
 nyebb és a legkialakultabb anyag-
 got a filozófiai exegézis vá-
 mára, úgy hogy a filozófiai
 exegetikán annál véseim mutat-
 hatóbb a legtermészetesebb s legmeg-
 győzőbb alaktan szembeni jöve-
 ked, de Gersonides volt az, ki
 módszerrel a szentírásnak még
 történelmi részeiben is az ezen irá-
 nyú exegézis jogszabadságát sud-
 jor az olvasóban felébregette.
 Exegézist nem úgy gyarortta,
 hogy egyes szavakba vagy monda-
 ságba ly módon feltételezett volna
 filozófiai értelmezt, hogy ki-
 ragadta azokat a helyre idegen
 tárgyú összefüggéstől, hanem körül-
 ve minden allegoriát, mélyre-
 ható gondolkodással vitte kerem-
 tül eszméit következetesen egész
 fejéretek. Nemcsak egyes philo-
 sóphiai tételre sudott összeegye-
 tetni a szentírás egyes mondásai-
 val, hanem úgy sudta magya-
 rázatait bemutatni, hogy a szent-
 írás egyes fejezeteinek benso össze-
 függése nemcsak eszméit, hanem
 egész filozófiai rendszerét ma-
 gában foglalja.
 Azt hiszem, hogy ép ezen körülmény

tútrőzbeli vissza Gersonidésnek,
 mint exegetusnak egész nagysá-
 gát. Mert azon magunkos hiva-
 sánar, melyet a philosophici
 exegetis volt általában betöltve
 az, hogy ugyanis a szabad gondol-
 kodásnak és elmékedésnek a szent-
 irás, a kimutatkoztatott tan-
 alapjain szerezzen jogszélességet
 s érvényt az attól idegenkedő
 elől, philosophusaink nem fe-
 lelhetek meg ép magyarázataik
 szoronyosságáért miatt. Mert ha
 költészetli tételét tárgyalása kö-
 zben, vagy vitáirataikban egy
 helyesen alkalmazott szentirási
 vers, "elűvés" magyarázása oly
 meglepően hatott is az olvasóra
 vagy hallgatóra, hogy ellenkezése
 jegyverés nem tudta többé harr-
 náltni, de — ugy hiszem — az ál-
 landó meggyőződés érzését föl
 nem tudta kelteni ép azon
 elől, mert a szentirási össze-
 függés tekintve más magya-
 rázat számára is maradt e-
 leg tér. Nem egyes & elszórt esz-
 mélet egyes kiragadt verselben,
 sem egyes tételtes allegorizálás
 magyarázott egyes kényetben, ha-
 nem egy következetesen kerentül-
 vitt egész rendszerrel kellett az
 egész szentirásban kimutatni,
 hogy meggyőző hatással el ne ké-
 vessen. Hat pedig egyetül Gerso-
 nides exegetisében találhatjuk
 fel. — Hogy azonban ezt a

megvalósíthatósága; szaktitánia kel-
 lett elődei módszerével, kit mind-
 annyian először is a szavak ér-
 telmét állapították meg s csak
 azután fogták a vers philosophiai
 értelmére, s így természetesen
 oly aradályosra találtak, mely-
 ken az olvasónak meg kellett in-
 könie, miutlhogya szavak is az
 értelem nem földtől egymást;

Gersonides legelőször is az egyes
 fejezetekben előadott tárgyat,
 "vessző" érteleme szerint átgondolta,
 azt kitételekbe alakította, s mi-
 den már teljesen tisztában volt
 tárgyával, arról annál megfoly-
 lóan alakította románnyelvre.
 Ezt is: Milchamoth bevezetését
 Erőlt minden serebirási fejezet-
 nek is külön románnyelvi fordítá-
 sával: ביאור המלות: / összerüggi tárgyi ér-
 telmezést: / ביאור הפרשה: / s végre
 külön a fejtegetéséből levont ered-
 ményt: תוצאות: / Ugyanezen mód-
 szer mellett egegetőrai munkás-
 ságának valódi mesterművét
 látjuk Jobkomentárjában,
 melyben ~~melyben~~ a szabad
 arad s az isteni tudás problémá-
 jának megoldását mutatja
 be, elősorolva a vitákat, meg-
 döntve a hamis nézeteket.

Ugygyőzőleg bizonyítja, következetesen
 magyarul, tökéletes képet nyújt
 az egész problémáról, s így a jó-
 gos önmegelégedés érdekében mond-
 hatja Kommentárja végén:
 "Hiszem, hogy minden hazylam

4)
et sem az általánosán, sem a
részletesen magyararándó kö-
zül, de ha mégis kihagyottani
volna valamit, úgy az csak az
helység lehet, melynek hiánya
nem zavarja az általános össze-
függő megérthetést.

Természetes azonban, hogy va-
laminél magában Job köny-
vében az előadás hosszadalmas
volta zavarja a tárgyalás át-
tekintetőségét, az egyes eszmét
és tételek világosságát pedig
elhomályosítja a szavaknál bő-
vűbb, ép úgy Gersonides magya-
rázata világosságának s könnyen
érthetőségének hiányára is sün-
te lehetetlen hiarta képet alkot-
ni az isteni gondviselés problé-
májáról ép a magyararándóknak
nagy berjedelme és terjedősége
miatt. Minthogy pedig felada-
tomat, Gersonides Jobkommen-
tárjának bemutatását, úgy vé-
lém megoldhatni, hogy híven kö-
vessem annak magyararándását, a
könnyebb áttekinthetőség és megértés
céljából szüntélegesen tekintem
e helyen az Jobcommentárium
mintegy expositióját adni, mi-
ként azt Gersonides maga meg-
intá a Milchamoth Hassem
IV. részében.

1. Első fejezet: Az isteni gond-
viselés névre háromféle nével
létezik: 1) a philosophusok néve-
se az, hogy Isten az embertől nem
mint individuumról gondoskodik,

5)
hanem az általános emberi nem alap-
ján, éppen mint a növények és
állatok egyedéről is csak neve-
re szerint gondoskodik. 2) a kivét-
elt nagy tömege azt vallja, hogy:
Isten gondviselése kiterjed min-
den emberi individuumra, de
nem pusztán a faj, hanem az e-
gyedi természet alapján, 3) kivételt
nagyjai pedig azt vélik, hogy az is-
teni gondviselés az embereknek csak egy
része terjed ki individualiter, a
többire pedig az általános faj természet
alapján.

1. Második fejezet: Isten elcsúszásának
képviseletét főbizonyíték az, hogy
az isteni gondviselés azért nem
terjedhet ki az individuumra,
mert Istenhez viszonyítva, vé-
tel alattabb főtől áll az ember,
hogyson méltatná őt Isten arra,
hogy minden egyes cselekedetéről tudta
mást szeresse; mert ha csatlakozna
v volna Istennek tudomása min-
den egyes lelkéről, így jutalmazná,
illetőleg büntetné azért a magát
rendje szerint, már pedig tapasztal-
talján, hogy az isteni jutalmazás
és büntetés, a boldogság s szeren-
csétség és fordítottjában
járt az embernek szabályrészül —
Ezen nézetet Ijob képviseli.

2) A második nézet főképviseletét
néz főbizonyíték az, hogy mivel
Isten a világ berendezője és kö-
rnyezetje — mint a műszo-
készsége megkivánja, hogy au-
nak minden apró részére is

ingyelen a művés, s minél ma-
gasabb áll főtáin áll a költészet
maga a művés, annál nagyobb
figyelemmel van is művészet
legparányibb része iránt — kell,
hogy Telen, a legkötelezettsébb művés
gondoskodjék tevékenységével leg-
kisebbitől is, különösen az ember-
ről, ki mellette folytán a sublimá-
ris világ legkötelezettsébb, s kell, hogy
Telen, mind legkötelezettsébb művés
javítsa minden egyes részét, s
juttatva minden egyes jót
az illetőnek egyedi tevékenységére.
Tényleg mutatja ezt a ka-
patalat is, hogy a gonoszokat
eléri a büntetés, ami pedig nem
véletlenségből történik, mert ami
véletlen, az csak igen ritkán áll
be, holott a gonoszok legfőbbje bü-
nösök; s ugyancsak a véletlenek
tulajdonosok az, ha akadnak oly
jámborok, aki szenved. — Ennek
fogva ezen nézet képviselői két cso-
portra osztanak: A) olyak, kik
azt vélik, hogy nem minden boldog-
ság s szenvedés jön Telenből, ha-
nem csak azon esetben, ha a bol-
dogok a jámborokat, a szenvedés
pedig a gonoszokat éri; ha a-
zonban fordítva fordul elő, hogy
a jámborok szenvednek s a gonoszok
boldogok, ez nem Telenből van, ha-
nem más okok tulajdonosok;
s B) olyak, kik mindent, ami
csak az emberre érheti, Telenből tulaj-
donosok. Ez utóbbiak, mindhogy
kapcsolják, hogy az jámbor men-

7
ved s nagyva az boldog gonosz,
ismét két csoportra oszlanak: a)
olyanokra, kik azt vallják, hogy azon
szerecsellentégek, melyek a jámbor-
ságot érik, alapjában s végére jutnak
székiükve nem bajok, hanem javokra
válnak, mert azok képeit az utak,
melyek igaz boldogsághoz jutnak,
azon boldogság pedig, melyet a gon-
oszok élveznek, nem boldogság, ha-
nem csak az út, melyen mulhatat-
lan szenvedést szenvednek el; b) olyanok-
ra, kik azt vallják, hogy azon jámbor-
ságot, kik szenvednek, azok csak az
embernek elgátlott érzelmű foka miatt
székiüknek jámborságnak, de valójában
nem azok; s ugyancsak a gon-
oszokat, kik boldogok, csak az
embernek ~~székiüknek~~ székiük gonoszotnak,
de valójában jámborságot, ugyanis
minden emberben van dispositio
a jámborságra, de külső körülmények
székiük, s e dispositiót helyesen
érveinyre kell juttatni; kiből na-
gyva terjedelmes e dispositio, de
csak rénsben felel meg annak, akár
embernek elég jámbornak kívüli körülmények
nyugvan, de Isten mégis bünteti azokat,
mert nem követték helyesen meg-
felelő a belüli ültetett képességet,
kiből eredeti dispositiója pedig
csak kis körre vonatkozik, bár elég-
sűrű gonoszokat látunk, de mivel
helyesen megfelel a képességet,
megjutalmazzák Isten által. —
Az A névvel képviseli Elifár,
az a) névvel Bildad, a B né-
vvel Crifár.

3.
J. Haruadír fejéret: Ezen nézetek
azonban tarthatatlannak. Helyte-
len ugyanis Etyó nézete, mely ve-
rult Etyen csár fajilag gondos-
kodás az emberrel, nem pedig e-
gyedileg is, mert az állomlás sa
propheetai látomás dönthetlen
bizonyításra nyújt arra, hogy
Etyen gondolkodása kiterjed
arra egyenileg, mint hogy előre
vett tudomással bizonyos bajok
fokozatosságáról, melyek elől meg
is menekültek, mit Etyen
közönhetők, ki azon beálló
bajokat velük mint egyenit-
kel közölte. — A Góbbi néze-
ket pedig megdönti ugy a gon-
dolkozás, mint a tapasztalat,
valamint a szent tan. A gon-
dolkozás — a philosophia — bi-
zonyítja, hogy minden a sub-
limáris világban létező indi-
viduum élete s sorsa a sphae-
rál által van meghatározva,
s arónak kormányzata alatt
áll, nem pedig Etyen vereteie
alatt, kihez tudása csár a sphae-
rára terjed ki s csár arónak
rendjétől vett tudomással a sub-
limáris létezőről. Irgye is a
gondolkodásnak Etyeről alko-
zott fogalma nem enged, hogy
Etyeről valami rossz szármassék,
minden bajt az anyag hoz az
emberre. — A tapasztalat
is ellene szól különösen Bildad
nézetéről, mint hogy nagyon sok
jambor mindvégig szenvedett

9
és szenvedései úján sok-sok ju-
dolt boldogsághoz, holott sok go-
nosz egészen a haláláig mindig
boldog volt s sok-sok szenvedett. —
A Thóra pedig azt bizonyítja, hogy
a bajokat nem küldi Isten az em-
berre, hanem ha megparagudott
az emberre, az az "elfordult bölőt,
elrejtette előtűb arcait" nem gon-
doskodott róla s az esetlegességér-
re bírt az az arcait.

1. Helyesít fejezet: Hátra van még
kehat egy nézet, melynek — miut-
hogy a többi tarthatatlan — helyes-
nek kell lennie, s az Elikhi nézete,
melyet R. Levi b. Gerson is aakla-
kozik; ugyanis, hogy Isten gondos-
kodó tudata kiterjed ugyan egye-
nileg is az emberre, de nem min-
denkire, hanem csak azokra, akik
értelmei képességüket annyira fejlesz-
tették, hogy fel tudnak emelkedni
a cetero intellectusokhoz.

Ezen expositiót folyton szem e-
lőtt tartva Gersonides kommentárja
lehetővé teszi azt, hogy az olvasó az
isten gondviselés problémájának
rendszeres tárgyalását feltalálja
Izrlb könyvében, s hogy meggyőző-
ségeit nyerjen a philosophiai gon-
dolkozás jogosultságáról a vallás
kerén.

Nem valószínűtlen, hogy Ger-
sonides maga is sürségeit ez érte-
ke annak, hogy Izrlb kommentárja-
ban kifejtett nézeteit és belé-
magyarázott eszméit röviden,
jobbán áttekinthető módon mond-

ja el a Milchamothban, az iste-
ni Suda's kérdéseire szentelt fe-
jezetben, mint hogy ezen fejezetben
- bár az egész műben szigoruan
bölcseleti s sajtó áll ~~attól~~ minden
exegézisrai vagy összecyverteto" csel-
zattól - nagyon jól az Ezer egyes
morravataira közténo" vonatkozás.

Mert az bizonyos, hogy az Ezerkom-
mentár korábbi keletkezésü, mint
a Milchamoth, mint hogy ez utób-
biban csatlakozatlan utalás köte-
nik a következőben: |. IV, 2. |

כבר ביארנו זה בתכלית הביאור בביאורנו

כבר ביארנו זה בדברנו: |. n. o. |, לספר איוב

בביאורנו לספר איוב

Ugyan az
Ezerkommentárban is majduem,
s minden oldalon van utalás
a Milchamothra, de - mint
erk Joel |. L. b. G. Brovato 1862
p. 15. | kimutatta - Gersonides
aralatt meg a Milchamothon
dolgozott, még pedig 1329-ig, s az
írás magyaránálkal írt, s így mun-
ka köztben - mielőtt még kére-
lett volna az egészről - s öhette
bele a Milchamothra való utalást.
Mint hogy aronban a Sir Hasi-
rim - és a Kokeleth - kommentárt
- előbb 1326 ban - a Milcha-
moth előtt írta, s mint hogy a
Sir Hassirim kommentár Gersoni-
des elméleti bölcseletét, Kokeleth
kommentárja pedig gyakorlati philo-
sophiáját tartalmazza, valószínű-
nek tekintem, hogy az utóbbi mind-
járt a Sir Has. után, tehát 1327
ben írta meg, s ezután 1328-ban

IV
az Ijók-kommentárt, mely az iske-
mi tudás és a szabad ábrát pro-
blemájával egyesíti az elméleti s
gyakorlati bölcséletet, s csak ezek
után 1329-ben — midőn már rend-
szeret keljes egészben tudta keres-
keltetni a reutkönyv egyes iratait,
befejerte a Mikhaelost.

Ijók könyvéhez írt kommen-
tárjában keljesen függetlenül jár
el. Töllehet hogy más könyvekhez —
különösen a perlatenchushoz írt
magyarításában közel magyarára-
sokat atyja, nagyatyja, Saadja,
Ibn Garáh Rasi, Ibn Era és
Maimuni nevében: Joel i. m. p. 4.
s főleg p. 97. jegyz. 1.: de Ijók-kom-
mentárjában nem találkoztunk ezen
névvel; így tárgyit, mint róma-
gyarításában önálló volt, egyes
utalások csakis Aristoteles munká-
jára ^{hősiemek} említi: ספר החוש והמוחש / V. és XXXIII.
fejezetben: / ספר האותיות / VIII. / ספר השמע /
ספר בעלי חיים / XXXVII. / ספר הנפש (XXV)
/ XXXIV. /, melyekhez különben maga
Gersonides írt vagy kommentárt
vagy paraphrazist.

Talán egy rómagyarításnál
lehetne Rasiat némi befolyást
tulajdonítani, de ez sem valósi-
mú. Ugyanis hat helyen hasonlít
ja Gersonides a rómagyarításokhoz
provençali szavakat, még pedig
XIV, 9 קצי' = ברנ'א = ág, galy, XV, 24:
כידור = טורני' = párbaj, XXVIII, 2, XL, 18
XLI, 9 נקושה' = אצל' = avél, XXXII, 13. כוף
— רנני' = פ"און = pára, XLI, 20. קלץ —
פרונ' = parit'ya, mindössen magya-

részletben Gersonides független,
 mielőtt Kasiban miuccuér meg,
 de XXXI, 1. ben a ybo by' síra feltű-
 nő módon ירבוו ק"ב szót használ, s
 ugyancsára Kasiban helyesen ק"ב ירבוו
 áll; lehet, hogy Gersonides, pro-
 vensali lévén nem értette az éirat-
 francia Kasi nyelvet s így emek
 hatása alatt tévedéstől fordította
 meg es szóban az ösmételt, de nem
 valószínű; lehet, hogy a másoló,
 vagy redő hibája folytán történt.

Ar eddig jelöltelen kívül sem-
 mi nevezetesebb momentum nincs
 az Ijob kommentárban, mely jel-
 leuro' volna Gersonides exegézisé-
 re vagy általában az exegézis
 történetére s így átkérhetünk ma-
 gánar a kommentármar ismerke-
 lére, előrebocsátva aróban
 Gersonides beveretése, melyben
 az óborat jétri, melyet őt a ma-
 gyarararra kértette'r, s melyben
 a könyvről alkotott általános
 néreteit adja elő. —

„Szükségemér tartottam Ijob
 könyvéhez bő' s mélyreható magya-
 rázatot írni, miután láttam,
 hogy az ember kérsadalmai s lelki
 boldogságának mily nagy előnyé-
 re válhatik. Aron alap, melyen
 ezen könyv felepiált, képer a
 Thora alapját általánosságban,
 s arést kulajdonította annak mer-
 zőségét egy saluudbóles Mózesnek,
 s csak abban kételkedett, valyon
 az e könyvben elbeszélte' csak pél-
 dálat-c, vagy pedig történeli való.

Mert a főtartalmát illetőleg, mely
 azon kérdés körül forog, valyon Isten
 bir-e gondoskodás tudással min-
 den embertől, amint ezt a Thorinár
 szó helye bizonyítja, s valyon Isten
 bünteti vagy jutalmazza-e az em-
 beret minden egyes cselekedetét,
 melylyel szemben igaztalanságot kel-
 tene tulajdonítani Istennek azon
 tapasztalat folytán, hogy sokan
 a jómborok közül boldogtalantól,
 sokan a gonoszok közül pedig bol-
 dogtól, e főtől nem csak a nagy
 bölcsér és próphéták kétségeitől,
 hanem már Mózes maga is, mi-
 dőn kérdeske Istenből „Tudard
 velem utaidat” s azon feleletet
 nyerte „Az Örökkévaló hatalmas, ir-
 galmas és kegyelmes.” Chabakur
 próphéta s Dávid király szintén
 kifejezték kételyüket Isten gondos-
 kodása iránt, midőn látták, hogy
 a gonoszok művei sikerülnek. Ezen
 kívül még más, e pont körül for-
 gó fontos kérdések indították Mózes
 arra, hogy megírja e könyvet, melyben
 minden kérdés filozófiai kutatás
 alapján nyeri megoldását. —
 Ezen eszt fogtam a könyv magya-
 rázásához, mert a régiak közül
 senkiel nem találtam helyes ér-
 telmezést, mert mindegyikük csakis
 a szó jelentéséről fejtvegetést bír-
 ta ki értől, s így távol maradtak
 a tárgyi magyarázattól. De a helyes
 ut az, hogy a tárgyi magyarázattól
 kiindulva fogjuk a szavak értel-
 mezéséhez, főleg ha egy szó többféle

értelemmel bír; mert ha előbb ma-
 gyarássuk a szót, úgy annak jelen-
 téseket ragaszkodva csak a véletlen
 vezethet a tárgy önmefüggő helyes ér-
 telmezéséhez. — Eset nem tudtam
 megértetni e könyv igazi értelmét
 azon magyarázótor alappján, me-
 lyet gyermekiségem óta szorgosan
 olvastam, míg értelmem föl-
 nem nyílt annyira, hogy ön-
 állóan foghattam e könyv olva-
 sásához a magam rendszerre sze-
 rint, hogy előbb tárgyilag igyeke-
 tem barabánát megértetni, csak
 ekkor láttam, hogy a régiót körül-
 seuthi sem törekedtek behatolni
 a könyvben foglalt viták mélyé-
 be, azon keveset kivéve, mint
 Maimuni is a Tivelygőrt utmuta-
 sájában. Ekkor láttam, mily rend-
 szeres tárgyalása ez a fentemlített
 kérdésekről, állítás s cáfolat egy-
 másnával szembeállításra úgy, hogy
 az elleveket és visszaválaszot
 fokozatos előrehaladásában helyes
 meggyőződésre jut a gondolkó-
 dó, ki értelmével s filozófiai
 ismeretével fel tudja fogni az
 ottan mondottakat. — — —

Ami pedig azon kérdést illeti,
 valyon példarátol vagy kényteges
 valóit barabánar-e a könyv, azt
 hiszem, hogy némelyor azért ragas-
 kodnar az előbbihez, mert lehetet-
 lemezt látszik előltük, hogy oly mélyre-
 ható filozófiai kérdés fölött régen-
 se ily rendszeres vitaközösit vis-
 tel volna; azor pedig, kik az utóbbi

nézetet vallják, kamaszkodnak
 Esékire, ki már most, Danielt s
 Jóbát említi, nem tartják azt lehe-
 tetlennek, hogy már régen összeült
 volna néhány bölcs, mindegyik más
 nézetel, míg végre vita folyamán
 a nézetek ellentéte kiegyenlítődött.

Magam is azt hiszem, hogy való,
 amint e könyv elbeszél, külföldben
 nem nevelné meg oly pontosan Jób-
 bót, születési helyét, éviúró számadt,
 gyermekeit, vagyonát s bármennyire ne-
 veit oly körülményesen, amint ez
 csak költészet elbeszélésében szokás
 lenni. —

Mielőtt pedig hozzáfognék ma-
 gyarításához, a következőt aranom
 előrebocsátani, mi a könyv meg-
 értékesítéséhez szükséges. A bajor, mit
 az ember ér, ~~stultus~~ vagy az ös-
 anyagban, vagy az esetlegességben
 találják; másorval: eredetű vagy
 az emberben vagy rajta kívül rej-
 tül; előbbihez tartoznak azon bajor,
 melyet az emberi test anyagának
 rendellenes vegyületére folytatán jönnek
 létre, továbbá az emberi test anyagának
 hatása alá vetett testi dispositiók
 folytatán létrejöttel, ha az értelem
 nem képes azokon uralkodni; az
 utóbbiához tartoznak pl. a háborút,
 földrengés, égjelenés stb. mert
 bár pl. a villámlásra vagy földrengés-
 re a természetben uralkodó elemek
 erőhatása miatt okvetlen szüksé-
 van, de esetlegességhez tartozik az,
 ha ép ott, hol a villám lecsap, em-
 beret állnak, s leégnek.

16)
Ezen esetlegességér azonban már elő-
re meg vanvaló jeterve és határozol-
va a csillagzatokban, mint hogy
pl. a proféták, álomlátók, varázso-
lók tudomást szerettek arról betre,
jöveteleiről jóval előbb, hogy léte-
sütköz volna, s Isten azért ad-
ta az értelmet az emberbe, hogy
azt kellőleg kifejtve fölemelkedhes-
sék azon pontra, hol képes lesz
a csillagzatok hatása alól ki-
térni. Erőtt csak esetleges bajok
arról s még tulajdonképen ember-
sietés sem mondható, mint-
hogy nem az értelmet érte, amely-
nek révén valók csak emberre az
ember, amint hogy a tulajdon-
képeni emberi bölcsőség is csak
az értelemben rejlik. — Erer-
után megjegyzem még, hogy a
magyarizási módra ugyallapod-
tam meg önmagammal, hogy az
egyik beszédet szerint fogom előbb
hárgyalni azon beszédben előforduló
s magyarizációt igénylő szava-
kat, azután elvondom azon be-
széd összefüggő s tartalmát, végre
könyvü általi kiadás végett össze fogom
foglalni a beszéd hárgyalását. "

II.

Szónagyarázat.

A szónagyarázat csak a harmadik fejezetével kezdődik.

III.

1) Mirent az összes magyarizációkat,
ugy L. b. Gersonnak is feltűnt

17
e fejőst beherdő" szava: שׂוֹן, mely
értelme szerint „felelet” és jelelt, bár
Ijób még csak megkerdi a beszédet,
Gersonides epügy, mint Ibn Ezra,
a וְעִיִּית וְאִמְרָתָא utal, hol az עִיִּית
szintén קָרִיאָה és nem תְּצַבֵּה értelemben
használható.

2) Ijób az éjjelt átkozza meg, mert
az éjjel a fogamrás ideje szerelt mond-
jár bölcsen, hogy a fogamrás an-
gyalának neve: לילה. — Gersoni-

des szavai nem egészen világosak,
valószínűleg úgy értendő, hogy a
מִלֵּאךְ הַמְּסֻכָּה עַל הַהֶרֶץ
átkozhatir meg Ijób által, mely-
kéhez képest — a fogantatásról
kikirdette az egetben. Bár maga az
eredeti לילה név is előfordul az aga-
dában: pl. Sabbath 157, b; Erubin 100, b;
mégis igen közel felel, hogy ezen
„isteni” feladatához képest a név
hangzatának megfelelőleg ép a szóban
fogott vers alapján alkotta az agáda
a לילה nevet: Synhedrin 96, a: מִלֵּאךְ
שֶׁדָּמַק לוֹ לְאַבְרָהָם לֵילָה שָׁמוֹ שֵׁנָא וְהַלֵּילָה
אמר הורה גבר, mely alapul szolgál
Gersonides e magyarázatának. —

Lilithről a perzsa mondában l. Költ.,
Lid. Angolteleje ZDMG. IV. p. 86.

4) גֵּאוּנוֹ: vagy „bemockolási” jelentéssel,
vagy rokonságba lépés értelemben, s. i.
hogy a szótékig folyton kísérje azon
napot, mint a rokonság, kik sokat em
hagyják el egymást.

כְּמִרְיֵי יוֹם = a nap melege; vagyis
a forróság miatt nappal képrődtő
gőzöl; maga a szó gyöve: כִּיר, mint
אֶחָדָם כְּתוּבָה כְּמִרְיָה a harmadik gyöve.

betu megkeltörése בגדיך mintájára.

5) אל יחד = ne legyen együtt a na-
porna, ne véssék föl az ő számba.
ba.

6) גלמוד = elhagyatott oly módon, hogy
emberet ne járjanak hársatágra
azon éjjel.

7) אכלם = ליתך Ibn Ezra egyik magya-
rázata is ily értelmű, de tövete, amenny
nyílen megmondja, hogy a λ helyé-
be σ beendő s אכל = gyár értelemben
fogandó fel. A. i. ujjongó emberet
csoportja, kit lármájukkal zavarják
az éjjeli csendben a gyárosok cön-
des fájdalmát. | E tavakhoz csatolt
ביאור דברי המקנה kitérdes közepén.

8) ככבי נפול = az estalkony s a haj-
nal csillaga.

נפול = hajnalhasadás.

9) דלתי בטני = az első reményt hasz-
nálja az λ helyett, mivel azt árja
kifejezési, hogy: a méh, melyben fogau-
kattam.

13) הבונים הרבות למן = kit sokakat építenek,
A. i. felépítenek sokan lett város-
okat, s nevével látják el.

16) חדלו בגדי = a halálban megszűnik
a gonoszok jótételeme üldözöik elöl.

20) ויאפרהו ממטמנים = siban a λ a fofo-
zást fejezi ki: jobban keresik a halált
mint a kiűzést.

22) ויסך אלה בעדו = Isten törvénye van az
ut két oldalán, hogy ne halálkossa
meg azt, akit keres.

23) ויתכו כמים שאגתי = mint a víz ömlik
a kiáltás, szabadállamul.

IV.

2) שבתא a בְּתוּי ו helyett,
a ה pedig א helyett áll, és כִּי אֵלֶּה érte-
lemmel bír = „szót emelvi” mint:

” נסה עלינו אור פניך ד' ”
”Vagy pe-
dig úgy érteendő”, ser sokkal helyesebb
is, hogy עם־עֵלֶּם־בִּיר, = meg-
kivérteni. — Isten Isten ugyanaz
két magyarizációt adja.

6) כִּסְלֵתָךְ = reményed, s. i. nem má-
sért félted ötének, mint castris arva
reményben, hogy Isten meg fogja
őrizni vagyynodát; s most, hogy el-
vesztetted azt, hávozott töted az
istenfélelem is.

8) נֶפֶשׁ nem fáradság, hanem יוֹלֵךְ ér-
telemben veendő; a tün utáni töred-
vést a földműves nehér munkájával
hasonlítja egybe, melytől fáradozik,
hogy azt valamit is arathasson.

10. 11) אֵרִיָּה, חֶחֶל, כַּפִּירִים, לִישׁ, לְבִיא (10. 11)
fejéres a gonoszokra, kitűnt őres töred-
vést — mint e vadarnak — magukon
kívül mindeutániert ártani.

14) עֲצֻמוֹתַי = אֵיבָרַי = „sagrium” értelemben.

18) לֹא יִאֱמָרְךָ : אֵתֶּךָ értelemben = nem ege-
di Isten, hogy szolgálai — az ember, ki
Istenhez képest oly alacsony fokozat-
slérjöt az abszolút igazságot; vagy pe-
dig: nem hiszi, hogy az ember önjelétől
válhassék tökéletessé, hanem Isten
segítségére van ahoz műtsége.

תְּהִלָּה = תְּהִלָּה augyalainak „nem” ad vilá-
gosságot, miáltal önön teinyöt folykán
diketnének el tudást, nem pedig az
„elso” principium” behalata kövél-
késében.

19) לִפְנֵי עַיִן : גְּזֵהוּ : וְעַיִן = elmulni, meg-

semmissülvi; s értelme: a terméretes halál bekövetkezése előtt már a "reá jövő" csapásról halálát okozza; aminthogy csakugyan ez az eset közül látni csak egyet hol a terméret adta halál működik, hülomben a csapásról döntő idő előtt vissza az ember.

20) מבי מים - Kiegészítendő: 25 - nem figyeltet arra.

21) יתרום = יתרום = elmondhatatlan, megmenni fölényűr az állatöl fölös.

V.

2) לויל - net az olyan ember nevezetű, ki cselekvési irányára határozott volt tőr ki, de azt el nem érheti, miért is folyton haragos;

pedig az, kit rágyakkal teli szívvel képreletes boldogtalan elvívása öv. Sőtör s így folyton mindig kedv.

4) בניו: nem gyermekei, hanem az, ki cselekvéseitől utasított.

12) תושיה szó, "követés, rendelet"-et jelent; ezen értelemben a Thora is תושיה; azon életmód is תושיה - nál nevezetű, mely szerint kell, hogy az ember éljen, ha emberi méltóságának s rendeltetésének akar eleget tenni.

Itt nem a Thoraról van szó, mert az nem Éjib idejében adatott, amint is Éjib nem hitt abban, ha nem azon nép követéséről, mely közt Éjib élt. תושיה - nál nevezetű még az előre megfontolt, átgondolt kivitelű módja valamilyen cselekvésnek.

15) מן מחרב פיהם: ésten a gonoszról rájárt, beszédeit, mivel folyton ártana az

elnyomottak, segítő' eszközöké vál-
 tosátja, melyek által meg fog ma-
 badittatni a megeiny, oly módon pl.
 hogy valaki meghallja a gonouor be-
 irégetését, hogy valakit valami
 uton bántani fognar, s az ember el-
 mondja ezt az illetőnek, ki szintén
 nem jár többé ezen az uton. —

Vagy pedig a „^ו” kiegészítendő: ^{מחרב:}
 ומפיהם ומיד חזק

23) ^{לשון} בשו"ט = a nyelv kötöttség minden-
 felé; itt meg fog íratni, mert a go-
 nouor nyelv nem fog róla eszükét
 kenni.

24) נוד = בני נוד = hárad gyermekeit.

VI.

3) נשחתו = לעו

4) חצי חדי nem „a Mindenható nyílai,
 hanem חקים חקים = erő, hatalmas nyílak.

חמת חמת = ארס = mérget; mint חמת חמת
 ביעותים חקים, חצי חדי חמת: ביעותם אלוה

בריר חלמות = a bűnös fehérségét levált
 nyálkás folyadék, melynek íze nincs.

9) ^{בשני} vagy „befejeni” értelemben sönön
 életének bevezetését jelentené; vagy
 „hantani” értelemben „életét kettőhaz-
 sání.

13) ^{ומשיה} mintén fenti V, 12 értelemben a
 hársadalmai utólsó részt maradt-e
 életben?

14) ^{למס} ^{ממענה} = valyon illik-e, hogy a men-
 vedésről elnyomottak barátaitól oly ré-
 gye legyen arányára, hogy azt mond-
 ják, hogy ezen bajok azért érték őt,
 mert elhagyta Teteus? Vagy pedig:
 Illik-e, hogy betegségét annak tulaj-
 donosár barátai, hogy a szeretetet el-

nyomta, s istenféltelmeit elhagyta?

17) 1275 = futna, folyna sarután

15753 kizárólag megismeret. Nász

szert 1275 = 1275 = átközlés. Relvaz

az első magyarra akkor ragaszkodik s
ugy látják, hogy Iben Ezer követte,
miutlhogya maodoltra azt mondja
Iben Ezer: ואין לו חבר.

19) ארחות חיים és הליכת שבא nem Teiva és
Seba karavánjai, hanem aron ka-
ravánok, melyek Teivaba és Seivaba
mennek, aron karavánokat említi,
melyek Ijob lakóhelyétől indulnak
arra.

22) תט צחד בצדי = תט צחד בצדי.

26) Ijob önmagáról mondja,
miutlhogya fájdalomában feladta min-
den reményét felgyógyulása iránt.

27) ותכרו = átközlés.

VII.

1) א25 = vég meghatározott idő.

2) צאף = reménykedés.

צכר פצלו = פצלו

4) ומדד ערב = lettem megergette az éj
hosszúságát, miutlhogya nem alhatom.

5) געץ וימס = börröm megrepedt s utáta,
Arona lett a kifolyó túrók nedve miatt.

6) ארג = fonóhajó, mely gyorsan futva
hutta ki a fonalat.

VIII.

2) ורוח כביר אמר פיך = erős szélvélű böcső
tark hi viedből Isten ellen, valynward
híred, hogyarral meg fogod dönteni
a hit igaz hegyeit?

6) יציר עליך = vagy hogy felkeltia boldogsá-
got érted, vagy örvend neked

שלום = béke, székely.

גוף דק = test, mely mélyhelye az igaz-
ságnak.

11) חן = a mérsékelt nővérsége.

12) יסבכו יסבכו = mint Ibn Ezra

גל אבן; s. i. a kőplátér sokasága miatt
felnyúlhat győztesen háttárai a mit-
lára.

IX.

4) שלום = békeben áll vele.

5) ולא ידעו: hiányzik az alany: והאנשים = az
embereket, a nagy tömeg előtt el van rejt-
ve az ő, hogy mielőtt s kintet haragja
ban forgatná fel a hegyet.

6) המרגל és תפלצון aross kifejezés és
יתודדו יתנועעו מניד, מניע
szóval.

7) וכך נכבדים יחיתו = berázza a csillagokat,
hogy láthatatlanná válnak; és pe-
dig úgy, hogy a csillagot egy rése
elfedi a másik rést, mely eset-
esen a bolygóról állhat; vagy hogy
elcsúszik helyesen fényét a nap fé-
nye mellett s ez az öves csillagokról
állhatna; vagy úgy is fogható fel,
hogy amúgyra elfogyatkozik a nap
fénye, hogy az öves csillagot lát-
hatatlanná válnak.

8) כפי וכימה = azt jelenti, hogy Titus
az égi testeket irányítja úgy,
hogy a fegyver magasságain halad-
janak.

9) כפי וכימה = planéták.

12) יחיתו = s. i. az ember.

21) לא ידעו כפי = olyan vagyok, mint
ha már kimúltam volna, nem ér-
zem beüresen belki erőm megnyitakko.

zaránt

23) לקסת נקיים = az igazat iránti meg-
próbálhatóságról.

26) אבות אבה ^{III} Gersonides egészen
eltér a többi magyararótól; szerinte
az אבה szó אבה = atarni gyökből márt-
marit s jelentése, hogy: a purifikációra
kiinduló s tetérés szerinti irányban
haladó hajó.

27) אבליגה = vagy behatóan: vissza-
vonulór s felüdülőr, vagy átkelő
jelentéssel: felüdíténi telkemet.
Ugyanezt mondja a X. 20 vers.

X.

א) אל ידי יעתיך = על דעתך .

ב) אצבוני = alkottat, formáltat engem;
gyöke azonos az אצבניה כסף וזהב
szóval.

10) וקאה עיני inf = folyton látom nyomon-
mal.

ב) אצדיך = אצדיך mit az aram is meg-
erősit, hol szintén a אצדיך אצדיך szó-
val jelöltetik.

XI.

3) אצדיך = karudozásiad

4) לקחי = aram törvény, melyet társadalmi
érintkezéseimben követek.

6) כי ישיה לך אלוה מעונך = elfeled téten a
te bűneidből; vagy pedig: Téten hál-
csónör neked bűneidből s nem vessi
meg rajtad egyszerre a firtetést, a
bűnhődést.

10) אצדה = אצדה

11) יכרית = יכרית

12) יסגיר = böstörüle zár.

12) יורה איש און ואצר לא יתבונן = יורה און ולא יתבונן;
az, aki már rajtjára kette a

szügyakból; לא יחבוק az, ki nem
igyekezett belátással az igazat utján
járni.

13) ילבב = éreket.

15) תשא פניך ממום = a hibától, melyet a csapá-
sok okoztak.

מצק = ecet.

17) תצפה = világot, sugártat.

20) מנהם = מהם

מפח = várat komorodg.

XII.

4) שחק = gúny

5) לפיד בון = כמו לפד בון, vagy pedig a ל
visszanyitó ragnat is tekinthető sa פיד
jelentése איד jelentéssel bír.

6) מצכות "kiegémítendő" בטחות

לאשר הביא אליו בידו, vagy: közelben vinni is-
tenét, vagy: közel "előhozta", "keresztet-
te istenét.

8) שיח: imperat. = erőf.

10) צוגג ומצגה kétféle gyűjtő aronva jelentéssel.

17) יהלל = botorvát szer.

18) מוסר מלאכים = קאסר.

פתח = felold.

19) כהנים = fejedelmek; miltal David, ki
papi családból volt.

20) נאמנים = "szavahihető" emberek, milt leg-
jobb belátással merint eseltesenek.

זקנים = bölcsék.

21) מציח אפיקים רפה = vagy: az erőst őrejt gyön-
giti, vagy: az erőst őrejt feloldja.

XIII.

2) לא נפל אנכי מכם = nem vagyok nálatok-
nál kevesebb.

4) אגל אגל = gyűjtő a jelentése: "megégy, ki-
merült".

7) האם בעבור אל = הלאל .

בעבורו..... = ולו תדברו קמיה

12) לגופי חמר נמצא לו גביכם = לגבי חמר גביכם

13) מה = barmenyi .

19) אלקיש ואגוע = ha hallgatnér, abbot kimult,
nér, beredemben lelet üdület

21) כפך = ütéredet .

26) תכתב עלי = rendelés ellauem .

27) בסד = tárgy, melybe a lábatat erő-
sítik s vele nem lehet járni. דו שר'
nönemü, mit a következő s-ról vonat-
kozó' תתחקה שר' bironyit .

XIV.

5) חרוצים = meghatárolt .

6) עצה מעליו = hagyj föl vele .

ויחדל = hadd állhva be'életét .

7) לא תחדל = nem szünj meg .

10) ויחלץ = kikapartat, mint יחלץ יחוסע

14) באי = élelem mértéke .

חליפת = pusztulásom .

16) לא תצמור = nem rára'kzol; mint: ואביו!

שמר את הדבר .

מיר a következőmely, a büntet-
lést jelenti .

17) ותטפל = hozzácsatlakozik .

19) ונא'תחיה ספיחיה = vonatkozhatik aqya మీם mint
az -ra .

20) יכבדו = okostrodnat .

ויצרו = keverttednet .

XV.

3) יועיל = יסכין

4) ציחה = ima .

2) ותגרץ אליך חכמה : vinnatartod magad-
nál a bölcséget, hogy másnak ne
jusson abból .

1) תנחומות אלה = תנחומות אלה = ezélnel, s. i.

Ehdidad s Crofarnar rigantala'ian.

13) רוחיף = atarabod.

20) מתחולל = vajudik.

22) וספוי הוא אלי חרב = megláttalir a fegyver által; azaz már láttuk a fegyvert, mely hatalál fogja okozni, s félelmet gerjeszt benne.

24) לכידור vagy „harasa visz” vagy pedig כדור = lapda, gömb nival függ össze; miut ha pl. a király elitél valakit a vízbefojtásra, a fejet a tenger közé sa keretet a lábakkor kötik, hogy annál könnyebben merüljenek el, s így mintegy labdához hasonlítanak.

27) פיות פיוט = a követségől ráncos

28) התעתדו = jövőben valamire valamit rendelve.

29) מנלם = kötelezettsége, vége.

XVI.

2) עמל = hiúság, senemség, haragság.

5) במו-פי = szarainmal.

7) כל עדתי = minden sagomat.

8) ותקמקני = ráncosodással.

10) יתמלאון = gyuletkörrel elleuem.

11) יסגירני = átutolgáltat.

יויל = harag, csalfa

ירטני = elmondit engem 4. i. etöbbi he-

lyemről; kétlős gyökű ro: רט s רטה-ból.

12) יפרפני = gyökű פור és פרך metmorxolui

כפטיע יסוצץ סלע מינץ יפפפני.

13) רביו = ijánai.

15) גלדי = a seben keletkezö hegedés.

קני בעפר קני = port emelttem fejeure.

20) דלפה יוני = könnyesit memem.

XVII.

2) אכשי צומקם = צומקם-ל, miut אכשי מהתלות = התולים.

4) לִבְךָ : kiegészítendő : אימה נא

תיקיעת כף = לִידֵי יתקע

8) חֲפֵתֵי חֲלָקוֹת : / haustag = לחלק

רְעִיּוֹנִים : / gondolatok = רעים

7) תַּפְתָּאִי : / mint Danielben : ur = תפת

8) יִצְדַּק לִבְ הָאָדָם : / gondolatim = ויצרי

9) יִתְעַרֵר : / csodálkozni = יתערר

12) מִזְרָעֵי לִבִּי : / gondolataim, mert az őt
vésszünet szavába.

17) בְּדֵי צֶמֶל = לבדי צמל a School legnépszerűsége.

XVIII.

2) קָצִים = קנזי. Csak emyitt mond Gersonides,
s mint hogy a szövegben nincsen sta-
tus const., valószínű, hogy Gersoni-
des a "ג" helyet változtatott többes
végződés vette.

7) וְתַעֲזִיבֵהוּ = elhagyja őt.

8) חֶבְרָה = haló.

9) צָמִים = hasadék.

10) מִלְכַּדְתּוֹ = azon csapda, melyben meg-
fogatott.

12) אֶזְרָא = utódja / ראשית און

13) יֶאֱכַל בְּדֵי בְנוֹתָיו : / a halál elkövetője,
a betegség legnagyobbja, emiatt
fel hagyja

15) מִלֵּוּ מֵעַל לֵוִי : / mely nem az ővé hanem
rabolta.

20) צִדְדֵיבֵנָה : / csodálkoznak

סערה = צער

XIX.

2) תְּגִיף = תגוף = eretemen = szomorítani.

3) תִּהְיֶה : / vagy gúnyolódni vagy személtetkedni.

9) כְּבוֹדִי = vagyonom.

10) וַיִּסַּע = ויסע = eretemen = elvinni?

13) זָרָה = idegenek letter.

26) נִקְפּוּ = נקבו = átkézelt, méltózt.

29) $\text{פ'י ד'ו} = \text{ד'ו פ'}$

XX.

2) $\text{פ'י ד'ו} = \text{gondolataim}$.
 $\text{ח'ו} = \text{erre'iu}$.

6) $\text{ו'ו} = \text{magassága, emelkedése}$

9) $\text{ו'ו} = \text{látta, megtekintette}$.

10) $\text{ו'ו} = \text{várakozni látni}$.
 $\text{ו'ו} = \text{várakozni látni}$.

10) $\text{ו'ו} = \text{a meggyújtás aradata}$
 szertek szertek .

$\text{ו'ו} = \text{rablata}$.

11) $\text{ו'ו} = \text{számolni, számolni}$.
 $\text{ו'ו} = \text{számolni, számolni}$.
 $\text{ו'ו} = \text{számolni, számolni}$.

12) $\text{ו'ו} = \text{főnév}$.

21) $\text{ו'ו} = \text{széles}$.

22) $\text{ו'ו} = \text{habalnia tetőpontján}$.

$\text{ו'ו} = \text{melléneve}$.

24) $\text{ו'ו} = \text{testete}$.

25) $\text{ו'ו} = \text{vagy a kard hűvöse, vagy}$
 az ember teste .

XXI.

2) $\text{ו'ו} = \text{beredem}$

3) $\text{ו'ו} = \text{vieszeter el, hűvöseter el}$.

4) $\text{ו'ו} = \text{magas kort éneke el}$.

11) $\text{ו'ו} = \text{kis gyermekek}$.

15) $\text{ו'ו} = \text{imádkozni kezd}$.

20) $\text{ו'ו} = \text{pusztulása}$.

$\text{ו'ו} = \text{haragja}$
 $\text{illetését, vagy } \text{ו'ו} = \text{נאד az úron pö-}$
 harát .

21) $\text{ו'ו} = \text{meghatározott; kétféle gyök}$:
 $\text{ו'ו} \text{ és } \text{ו'ו}$ egy értelemben.

24) $\text{ו'ו} = \text{mellei}$.

27) ו'ו ige képeve ו'ו főnévből

30) ו'ו többet ו'ו -nál = harag

32) ו'ו -nál merés a ו'ו -hoz, mert
 $\text{az } \text{ו'ו}$ egy kalumba a ו'ו -hoz

s honokot; vagy kényleg cüvre gondol,
amennyiben a temető a mező közel
leu szomszédságában van.

XXII.

- 3) אם יגע תפסוהו = gáncstalan "böl.
- 6) לכל = zálogot venni.
- 12) ראש ככב"ס vagy a legfőbb cellagrát,
vagy pedig a cellagrát helyét jelö-
li, mely legmagasabban van.
- 16) ב' סודם . א' סודם .
- 25) תבנה vagy "fölepités újból romjai-
dat" vagy "ismét leírni gyarmatát."
- 26) אָרָם = arany
- 29) $\text{גוה} = \text{גובה} = \text{magasság}$
- 30) $\text{אי נקי} = \text{הנקי} = \text{a tiszta.}$

||. ($\text{א} = \text{sziget}$, $\text{ק} = \text{alany}$, $\text{א} = \text{kéreg}$)

XXIII.

- 2) ידי = sebium.
- 6) אם בי : kiegészítendő: $\text{כח} = \text{erőt ad}$
beléim.
- 8) $\text{קדם} = \text{kelet}$; $\text{אחור} = \text{nyugat}$.
- 9) $\text{אמאל} = \text{észak}$; $\text{ימיז} = \text{del}$.
 $\text{אחז} = \text{látom}$ / אחזה /
- 11) $\text{אם} = \text{אטה} = \text{nem tér el}$.
- 12) ולא אמר - van az "főszóleges, mint-
hogy állitmány gyauvint áll.
- 14) $\text{נקי} = \text{amice szubsztánciu van}$ / הטריפני
 לחם נקי /
- 17) אפני חשך = mielőtt még eljött volna a söté-
tség.

XXIV.

- 6) לכל = szalmánny.
- ילקט = böngészni.
- 7) בקררה = midőn jön a tél.
- 9) $\text{אזל עני} = \text{אזל עני}$ a mezejéről levezeti
a ruhát zálogra.

חללים = megöltek; תצוץ = kiáltani;

תפלה = irretlen tárgy.

13) חלל מרדיו אורח היל' elleve megölték a vilá-
gosságnak, Jeteuner; vagy pedig
a nappali világosságnak, minthogy
a sötétben szeretnek működni.

14) לאור = kora reggel. — באו —
"כ" föltéteget.

15) כי יכיר "kiegérítendő" צלחות עלמות.
ha már világossá várt, hogy
felismerheti karsát, az felületet sör-
neri.

16) יהזלו מימי צלחה = mintha rabolnának, oly
gyorsan folyik az olvasás.

17) צאול חטאו = oly gyorsan végez a Sevlarok-
kal, akár vészkezel.

22) קצבה = רעה.

24) רוקו perfectum alar.

המכו Hofal alar נמך gyűttel saron-
jelentéü a מך gyűttel.

25) לאל = לאל = hiabavalónak

XXV.

2) וצוץ = uralom

3) אורה = אורו

4) יאהיל = világít.

XXVI.

4) כדמות מי יצאה ממך;
arr fejezi ki e fordulattal, hogy az
ki valakit bavitott, annak lettét al-
totta.

5) הרפאים = a magval, mivel elvetnek, ar-
kor életteleü.

6) יחוללו = berevetnek, életre hozatnak.

9) פני כסה = az egyer felületét / miut
הצמים

יכסאי /

פרש = פרש = kiterjeszli.

- 10) חק = meghatározni, igékeprődés a מחוגה szó alapján, mélylyel műve.
- 11) ירופפו = irogna.
- 12) רגע = nyugodt. — רגע a kegerpartti gait.
- 13) נחש בריח egyir csillagrat neve.
- 14) שמץ = kevés.

XXVII.

- 1) יחזק = elhajtja / miut נחפת לאיחזק = a szögelt a szögatágtól áthajlora ma badraogba /
- 2) של = nyugalomban él.
- 3) אוכה = tanitani ararol.
- 4) עריוס = cirratosar, kil kénymeritenev mártak, hogy elfogadját tanuamkat.
- 5) צרודיו = gyermekei / kil hátrammaraduar / 20 תשיגהו צמים בלהומת, miut a virfolyás.
- 6) קדים . i. i. קדים .
- 7) עליו כפיו = עליו כפימו .

XXVIII.

- 1) יצוק בחוסה = a kövöl érezet öntener, vagy = erős kövöl / vételir / az éroz.
- 2) דלו = magaval volla.
- 3) איה עיט = madarfélér.
- 4) הדריכהו = דרכו בו
- 5) בני שחץ = a büerkeig, az erőner fiait, i. i. a nagadoról.
- 6) חלקיו = erős milla.
- 7) נמ בורות = nem ritlárbau, hanem a hegyetben.
- 8) מבני נהרות = a folyót folyásától. חבב-elárta, elönte.
- 9) סגור = arany.
- 10) ראמות וגביע = aréiga gyöngyöl.

19) פטרת כו"ד Ethiopia-ban kalálható

drága kő.

26) דרך meghatározott mód, módozat.

לחצי קולות vagy szab. constt. vagy hiány
zib a, ד " i. i. וקולות.

27) וי ספרה נכתב = könyvbe írta.

XXIX.

3) בהלו נרו = midőn világította fényét.

4) בימי חרפי = ifjúágomban / חורף: ró ér-
kelésében, mert akkor kezdődik a vetés!

6) בחמה = בחמאה; פוק = folyik belőle.

7) קרת = קריה = város.

11) ומצידני vagy "bizonyosságul tett em-
gem, vagy "bizonyágot tesz mellette."

16) מסלציות = ragadozó fogak.

18) קצירי = galyaim.

19) קצתי = erőm, hatalmam.

20) לא ישנו = nem felelevenet máska-
nacs után.

21) ופיהם פערו למלקויו / ופיהם כמסר-
ral. parallel az előtte álló

XXX.

2) כלה = ido

3) בחסר ובכפץ הלכות = műanyag és éhig folytatán
egyedül lesz / hársaság nélkül!

העורקים ציה אקצ צואה ומצאה = kit hajhármasít
a puhaságot, szétlétet és kiellenesítet.

4) מלוח zöldségnek neve (sóska?)

התמים zöldség neve. — "aró" vagy "aró"
szedél, "vagy a, ל "képro": "hoggy fel-
melegítse, felüdítse őket.

6) קרג = a városból.

7) ופוסו vagy מפסו értelemben, a fővisek
által megsebezettnek "vagy מפסו ér-
telemben / mint מפסו: / a fővisek-
bőrök közt össeregylésük."

MTA KÖNYVTÁR ÉS
INFORMÁCIÓS KÖZPONT

פ נפאל נכא רוח: *nifal* (נכה רוח) értelemben: /

- 11) נגרי = izmainu
 12) גערמער, פרוח נאל neveri, mert
 a virvög is kezdete a gyümölcsnek.
 עלחו = eltassítottak.
 13) להיות יועילו = elősegítik fájdalmamat.
 15) נדיבותי és יועתי a lelket jelöli, mert
 az ad az embernek méltóságot,
 és az bírja meg a testet.
 16) תחתך נפשי = kiönti életem.
 17) נקך = átköszkösztja
 תחפץ = átváltozik.
 19) הורני = odadoboz engem.
 20) ותבונן בי לא, parallel
 a mondat első részével.
 23) בית מועד לכל חי = sirgődör.
 24) גיחה בעה képműve a מרי min-
 küjára sar יי jelentése: pusztaság.
 יוע vagy, kiáltás, vagy, "nemesség"
 25) צמקה = szomorkodott.
 30) חרה = kizáródott.

XXXI.

- 3) נכרי = נככ
 5) ומה ואלה és siet.
 7) טאום vagy = חום = hiba, vagy pedig "semmi".
 פ יצא יצא יצא יצא vagy az uttérőnyörre vo-
 natkozir, vagy képletesen az utó-
 doltra "De az első magyarázat jobb"
 גדלמי = גדלמי.
 27) רבתי = ráberrél.
 29) והתעוררתי - örültem; araz "felirgattam
 magamban az öröm érzélet.
 30) באל = átalban.
 31) מתי אחלי = számon emberei.
 33) מידון = midőn elrejtettem.
 35) תוי = jelen; ומהות תוי: vagy
 pedig egy "x" hiányzik a jelentése

35) תאוה volua = óhajom, hogy Istennel
vitatkozhassam.

39) הפחתי = szomorítottam.

40) באשה כפי מיניו!/:

XXXII.

12) הוחלתי = vártam. — איז = איז = figyelő.

13) הציקתני: הציקתני מוסק: értelemben s jelentése:
mellemem szorongott bennem a vágytól.

19) כייץ: kiegészítendő: כאוב"ן = borítómó

20) לא אכנה = nem fogok semmit mellé
nevéni s: כנוי: megnévezni.

22) יצאני = meg fog engem égetni.

XXXIII.

5) אקכה לפני = üvöltök előttem.

6) קצתתי = keveset tettem.

7) יאכפי = megcsúsz.

9) חסדו חסדו synonym kifejezés a kir-
kavágra.

12) יקנה אלוה מאנוא: "Isten" fölé "s: mellő-
ságorabb: az embernél.

16) במסרם = במאסרם = bitünczárbe.

17) הוא vagy = הוא, vagy = az.

20) וזה מהו = utálalosa lete.

21) ושיפי = magasság; נראו = láttak

24) פדחהו: פדחהו értelemben — az "x"
átváltozott "y"-ra.

25) וטפ"ו = folyóvá lett.

27) תוועה vagy "ötöm" vagy "ima kiáltás".

XXXIV.

13) עבדתי אכנה = ki gondoskodott a föl-
dém létezéséről.

24) כירימי = megköri a hatalmasat.

25) מעבדיהם = munkájuk; סקפו = ütötte őket.

33) יצאנה = befejezi művét.

36) אבי = alovatom, óhajom s: אבי győzel.

vagy pedig „ahyám” s arral Tékent
mólitja.

XXXV.

2) אֶבְרָתָא = igazabb vagyor Tékentel.

3) אֶבְרָתָא = az elnyomottak sokaságá-
tól; vagy az elnyomottak kivédé-
se miatt. /: מְרִיב /

4) אֶבְרָתָא = a solar korbától, azaz a
kibuzomó erő miatt kiáltanak.

12) מַלְפָּנוּ = מַלְפָּנוּ = sauit minket.

14) מְרִיב לֵב = reménykedik hozzá.

15) אֶבְרָתָא = sokaságában.

XXXVI.

2) אֶבְרָתָא לֵב זָעִיר = várj egy kéresemé.

5) אֶבְרָתָא = hatalmas a gondoskodásban;

אֶבְרָתָא לֵב = hatalmas a megismerésben.

13) אֶבְרָתָא לֵב = nem üdvölköznék

15) אֶבְרָתָא = megmentés.

16) אֶבְרָתָא לֵב = ami a szelvedre jön.

17) אֶבְרָתָא לֵב = átható értelemben a szelved
háttal.

19) אֶבְרָתָא לֵב = gárdagyúgod.

24) אֶבְרָתָא לֵב = látta.

29) אֶבְרָתָא לֵב = a felhőz kérei: i. i. a me-
riut, hogy erőt, vagy szelvedet hoz-e
a felhő: /

XXXVII.

2) אֶבְרָתָא = hang.

3) אֶבְרָתָא לֵב = egyenget / i. i. felhőket: /; vagy
árthatja, virrel ellátja.

4) אֶבְרָתָא לֵב = a szelvedtől /: melyet elar-
latják, szelvedtől (מְרִיב) a felhőket: /

11) אֶבְרָתָא לֵב = tisztaság, gyöke בְּרִיב és מְרִיב mintára
van képeve.

16) אֶבְרָתָא לֵב = אֶבְרָתָא לֵב

XXXVIII.

5) מצרי קצוה גדולה קצוה s képeve van miután s „határt” jelent.

7) קצוה: értelembe.

9) חתלתול = ruhája, illetőleg „petytyája”
(והחתלתול לא חתלתול)

10) ופה ישית בגאון גלך „ב” „főváros”, vagy pe-
dig a בגאון - bár sat. const. - van áll
a követhető - a פה-ra vonatkozó?

15) נבכי ים = a longer mélye.

17) רחבי ארץ = az egyenlítő.

27) אגליטל = a harmadévesper.

30) כיסה a kocsisillagok egyik alátja

31) מזרות a déli csillagok egyik alátja.

vy pedig az északi

35) בטיחות - bekendő a szioner, hogy bír
cseség ne juthasson oda.

פניו sa „ sötélet „fejéri
ki.

36) מי יספר = ki számolja meg, נבלי שמים = felhő.

37) בצקת צפר = midőn megviláodul a homor.

38) חות כפיריים = az orvoslásról lelle, kivitásdga.

XXXIX.

1) יעלי סלע = „איין בלעץ” בוק valószínű, hogy
Rai határa alatt állt, ki helyesen
סלע סלע határnál, s a Ralbag, ki
németül nem tudott, megfordított
sa az ősszótelt. יעלי סלע - nál az
neveit, mert kölykeztől magas
szőlőre vonat vissza.

4) יחלמו = egérségesei. — ברכ = פוח

5) פרא = puztai, fűvel táplálkozó állat.

פרא = puztai szamár.

6) חלמה s. v. „ארץ קל” = puztaság.

7) חלמה = Larma

8) פניו סלע miután képeve,
s rejteket jelent.

9) קים = קים

10) וידד = uránium / וידד אבן /

13) כנף רמים = madár neve; vagy pedig csak a madár nevét számol szárnyáról volt.

14) תזורה = káposza / תזורה יוד את הגזרה / Kiprételte a gyapjút: /

17) הצה = elfeledte.

23) תרנה = ujjong. אצפה = nyitlatható, hegyes - חנית וכידן = fegyvernem.

25) האח = örmkifejérés.

26) יאבר = köpül, mert a szárnyakkal bír kénül az.

נץ = madárnem

29) חפר אכל = kuktát étel után; nem pedig "kiássa az ételt".

30) יצלעו = nyelnek / יצלעו: /

XL.

10) ודה נא האין וגבה = rajta! öltö magadra. büszkén / vagy magavoltos / mint Em /

11) הפץ = földet.

15) בהמות = állatok.

16) בצרירי בטני = köldök.

18) יחפוץ זנבו = szelvével zárta farkát / יחפוץ יחפוץ "helyett áll" /

פחדיו = féltései

19) אפקי נחושה = acél.

19) הקוץ = avar

20) זאבים = farkas, mert árnyékosak / זאבים: /

ביצה = tojás.

25) חכה = hálógó / háló

26) אונקין = hegyes törzs, melylyel a hatalmat fogják, — תוקב = tőrök

31) צכות = fegyver / kés: /, melylyel a nagy hatalat törést felhozzák.

צכות = fegyver, melylyel a nagy hatalat fejest vágják le.

XII.

4) י"ד = erejék; vagy: tagjaik / mert az állat tagjai olyanok, mint a fűr galyai.

14) תדון = örvend.

15) מפלי בשרון = festékek hulladékai

16) כפלה תחתיה = mint az alsó malomból.

20) בן קצת = nyíl; קצץ = parikkya

21) תומה = ködös gép.

22) חרוץ = éles vágó eszköz.

25) מכלו vagy "hasonló hozzá / minos parja / vagy "uralma".

III.

Összefüggő" barabalom.

I. II. Élt egy becsületos, istenfélő s minden rossztól tartózkodó férfiú, ki boldogan élt földi javai-
val: vagyonnal s gyermekével.
Gyermekei, hogy egymás közt erős-
bítették a szeretetet, híven a sár-
dalmi szokások, sárvas életet
folykattak s mindig együtt la-
komáltak. Minden ily lakmá-
ros után áldozatot mutatott be
Izob Istennek, abból való félel-
mében, hátha gyermekei gazdag-
ságnak s jólétnek közepette is-
sént háromolták, mely javak a
legalkalmasabb eszközök, Isten-
től való távolladás előidézésére.
Ezner Amundása után példá-
zatban szót a könyv írja s
elbeszéli, mintha Isten sárnya-
lást folykattat volna arról, ki-
sőt a képreletli bajok számar-

nar, t. i. a Sátánnal. Nem váran-
 dítval jött ő az isteni káucába,
 mert uralkoa csak a földi javak
 megrontására kezdte ki, s ezen al-
 kalomból figyelmeztette őt Isten
 Jób jámborságára. A Sátán
 ellenvetéssel kést, hogy Jób csak
 azért jámbor, mert Isten min-
 den jóval megáldotta, s kijele-
 tette, hogy csak megrontással el-
 porszátra fogja kísélni Jóbát.
 Megverte Jóbát oly bajokkal, melyek
 semmilyen kivül esnek: háború s
 elemi csapásokkal küldött rá, de
 Jób még mindig hívőn ragaszk-
 dott Istenéhez. Ekkor már azon ha-
 tározott wándítval tépett a Sátán
 az isteni káucáé el, hogy Jób kes-
 sére bocsátott bajokkal fogja el-
 kísélni Istenétől. Megkapta a
 hatalmat Jób teste fölött, csak
 lelkéhez nem nyúlhatott, mert
 a föltt nem uralkodik a Sátán,
 sőt inkább oly erőt adott Isten
 a lélebbe, mely uralkodni képes
 a Sátánon. — Ezt után el-
 beszéli, hogy Jób barátai — kir-
 ról azt hírem, hogy azon időt
 elismert bölcséi voltak — eljöttek,
 hogy bardszurat vigasztalják fáj-
 dalmában, s bölcselkedjének álta-
 pota fölött. De midőn látta Jób,
 hogy barátai hallgatagok, maga
 emelt fel szavát,

III. — is elátkozta a napot, melyen
 született, s az éjjelt, melyen fogam-
 sult. Főtét legyen azon nappal,
 Isten ne engedje arlos a napot

fényleni, ne viláigoljon semmi-
 féle viláigosság, sötétség s halál-
 árnyék foglalja el helyét és for-
 ró gözöt ijedtelenei költését ad be.
 Sötét legyen azon éjjel is, ne
 sugároztassa fényét egy csillag-
 se, ne számíttasson az év nappjai
 közt s ne járuljon a hónap má-
 maihoz; elhagyatott legyen, ne
 járjanak ott az emberek ujjon-
 gó csoportjai az utcákon; sötét-
 kúljenek el az alkony s a hajnal
 csillagai is, ne hasadjon meg
 sok se a hajnal: mert azon éjjel
 nem zárta el anyám méhét; s ha
 már fogantattam, miért nem
 születtem idétlenül; s ha már
 születtem, miért fogadtak a men-
 só kórdok, s miért nyújtottak
 számomra tápláló melleket?
 Most s bajtól menekülve nyu-
 godtam pihenhetnék a sír ölében!
 Királyoktól, híres férfiarbál, gaz-
 dag fejedelmektől egyetemben, kit-
 nek a földön átélt boldogságuk da-
 rára nincs fötöttem előnyül a
 sírban. Miert nem halltam meg
 születésemkor, hisz a halál a legkivá-
 natosabb, mert ott megszünik a go-
 rászórt élet való féltelém, ott halál
 nyugalmat a fájradt, ott nem
 hallatszik a szeszoró szava; a ha-
 lálban nincs külfömből emberek
 között, egyenlő ott szolgá és ur.
 Miert is nem vonja meg Jsten az
 életet a kesergő lelküktől, ki küncel-
 nél is jobban kívánja a halált,
 hisz a halál nem nagyobb baj,

hárem jótérség, mert még a bol-
dogan élők is örvendnek, ha ir-
ba dőlnek a keserves életük, kitnek
számára megráttás a halál. Min-
denkor rettegtem e bajtól, s ime,
most elérkezett.

IV. V. Erre Elifár meg nem állhatta,
hogy ne szóljon, s mondá: Tudom,
néheredre fog esni, ha szólok, de nem
foghatom magamba a szavakat,
mert tapasztaltam, hogy magad
megfedted azokat, kit mostani szav-
aidhoz hasonlóan beszélt, hogy
a keréket, melyek csak lassán rogasz-
kodtak a hithez, erősítetted; a léto-
vástól bátorítottad; figyelmeztetted
őket, hogy minden baj, mely éri az
embert, Jektentől jön, hogy minden
bestre küld Jektu jutalmát vagy bü-
nétét; s most, hogy téged ér a baj,
nem bírod azt elviseelni, nyugodtan
elkürüli. Nem az következik-e ebből,
hogy eddigi Jektu-félelmed csak arra
terjedt ki, hogy vagyonszédal fél-
tetted? Nem tapasztaltad-e még,
hogy büntelenül nem pusztult el
még senki? En láttam már, hogy
azok, kit minden erejükből gonosz-
ságra költök, elmúltak Jektu ha-
ragja folyóin, holott a kiskút s
igazak - kiték ha ért is némi baj
életükben - soha se veszték el. Ez
bizonyítja, hogy nem véletlen a baj,
mely éri az embert. Ime a gonosz-
sól, kit vadállatok módjára kö-
nek a zsidóknak után, tapasztal-
juk, hogy fogair kitörésnek s nem
vihar kerentől szándékosak.

Ez pedig csak úgy köthető, hogy
 Isten gondoskodó keze alatt
 minden egyes ember iránt. Bár
 nem önmagának gondoskodása mi-
 ján, de van róla homályos fogalmam.
 Éjjeli látomásban győződtem meg
 arról, midőn értelemmel keltem
 fel, mellette képző erőm prófétai
 magasságra emelkedett. Vagy talán
 azért nem hiszel Isten gondoskodó
 szeretetében, mert láttál jámboro-
 kat, kik szenvednek, s gonoszokat,
 kik boldogan élnek? De hát kép-
 zelheted-e, hogy az ember igazabb le-
 gyen Istennél; föltételezhet-e ^{szemmel}
 Istentől, ki a legfölkétesebb lény,
 mi bennet beküldött az emberi
 társadalomba is, hogy s. i. igaz-
 ságnak uralkodja? Ime még
 a kútömlő intelligenciát s anyagot
 is fölkétesse Istennel szemben,
 hát még, hát még az agyagművel-
 ben lakó ember, hogyan volna fö-
 lkétesse a legfölkétesebb szem-
 ben. Földi, mulató, rére hajó-
 kat hozó, melyek idő elötte sír-
 ba döntenek. Iha életében nem gon-
 doskodott annál kiképzéséről, mely-
 nek utján fölkétesse, halhatat-
 lanságát éri el, értelmi képtelenség-
 ről, úgy teljes puerilitás lesz
 osztályra. De ne hidd, hogy
 értelmi képtelenség fejlettségé-
 kén felemelkedhet az anyagok-
 hoz, azokat aranyod szenvedéséről
 megkérdezni, mert azok sokkal
 magasabb fokon állnak, nem bírsz
 hozzájuk jutni, hát hogy arannyal

Eszemmel pörbe szállni? Ine hidd,
 hogy minden baj Istentől jön. Ine
 a balga önmaga kora baját, mert
 olyasot kíván, mit el nem érhet,
 mit Isten nem határozott meg
 számára; de ha el is érte óhaja
 tárgyát, nem barátság meg azt örö-
 ké, csakhamar pusztulás jön rá,
 s gyermekei, kit követik őt csele-
 véiben, eltávolodnak az üdv-
 sőtől, nyomott életet vezetnek, el-
 vessenek több mindent arról ismét,
 kit utána éherner s kit a kaddályt
 nem ismernek. Ebből származó ba-
 jomra nem a föld, nem a ter-
 mést az oka, miként Isten azt
 becsuderte, hanem egyedül az em-
 ber balgasága, mert elégedetlen
 s nem használja fel erejét, hogy
 kívívaja föléletességét. Azon bajot,
 mit rédd jötter, Isten büntetése;
 ha helyedben volnék, én mind-
 hoznám Istenhez, hogy kegyel-
 messem; mert hisz ő csodáim
 gondolkodik rólam; mert hisz
 látja, hogy meghívítja a gonoszokat
 mándóruké kivételében. Ezért ne
 ved meg Isten bántó bünteté-
 sét, mert ha bünteti is a jót,
 ő meggyógyítja azokat; minden
 bajban emelkedett förel jár a jain-
 bor, nyugodtan viseli ssewe-
 dést, mert tudja, hogy Isten
 büntette valamiért, mi rejte ma-
 radt előtte, Gyermekaid elpusztul-
 tak, bizonyára azért, mert nem ve-
 xelted őket Isten törvényeinek. Mind-
 est tapasztaltam s figyelemsteltet

ar
 VI.
 da
 m
 P
 J
 b
 V
 i
 v
 o
 k
 k
 e
 v
 n
 m
 n
 n
 n
 n
 a
 E
 k
 r
 k
 J
 s
 n
 n
 a

arra, hogy szerinte éj. —

VI. VII. Ipsi vételekkel Elifár táma-
dásával szemben. Bunkódem helyesen
megfelel fájdalommal, nincs kulcs
panaszomban. Tényleg hitted, hogy
sz nélkül haragrom? A kérem nem
bűn, ha zöld pártira arad, saró-
tör, ha jászol előtt áll, s bizony én
is csak azért haragrom, mert dom-
rom arra. Fájdalmamban minden
oly izgalom előttem s késtem utálat-
tal költi el lelkemet. Vajha nagyob-
bodnát még betegségen, hogy így
biztosan bekövetkezhetné a halálom!
Én is nagy fájdalommal közepette
vigasztalom magamat arral, hogy
nem hagyhattam meg Isten dörve-
nyét s nem lehetett magammat szem-
rehatáryást azért, hogy mindez nem
jött volna rám, ha megtartottam
volna Isten parancsait. Birtokos
hosszú élettel? Kezegettem még szá-
mos utóddal? Nincs erőm, hogy re-
méljem Istenét gyűgyulást s meg-
utáltam már az életet. Nem volt-e
az én utaim mindig gőncetalanok?
Igy valyon illik-e, hogy oly vádat-
kal léptél fel ellenem? Kik az a ba-
rátos vigasztalás s részvétel? Parárium
hűtlenek lettél hozzám, mint a
folyó, mely egyszerre abbahagyja futá-
sát s mely elvies a pusztá homröjé-
kax; mely elő már messziről remény-
kedve az utasról s mielőtt közeled-
né hozzá, elbűnít mint delibábé.
Ilyenkor ragyog ki is. Birtokos ben-
netel, reméltem, hogy enyhítene

fogják a fájdalommal sime az
 ellenkerőt kasszartalom. Valyon va-
 gyondolok kívánsam-e, s hajót-
 lam-e, hogy érettem megvessze-
 sél a föltötem uralkodó zavar-
 kos. Ha így állna a dolog, ugy
 hallgatnék kosholástokra. Mutas-
 sálor meg nérem, igaz éreket-
 sel, hol hibáram, s figyelmű ara-
 ror szavaitokra. **de** ne álljator
 stein ily réves beszéddel, midőn
 ki jöt sudjator, hogy jámbor éle-
 tet viseltem. Amily igaz az én
 beszédem, oly komolyan érvelve szót-
 jator ki is. Sogosan kívánom
 én a halált, mert hisz minden
 ember élete meg van kataróra,
 olyan mint a napfény, kiér
 lejár az ideje, s mint a szolga,
 ki egész nap fáradoz, s haj-
 ján a nyugalmat éjt, ugy az
 én szelvényem is fáradoz
 napot, de ugy hogy nyugalmat
 nem katarok. Folyton szor-
 vedok, pihenés nélkül s mint hogy
 éltém idejemet ugy is vége va-
 kold, hák nem kívánalom-e
 már korábbra is halálomat? Oh
 Isten, ha igaz Elijás szava, hogy
 éltém vége még boldog leend,
 miért késedeluroel élvonni kölem
 e bajt? Gondold meg, hogy ste-
 tem olyan mint a puszta szel-
 s nem fogsz már megtalálni, ha
 boldogítani arasz, mert ki leszálk
 már a Terlba, az nem kór onnan
 sőtbe vissza. Ha igaz az, mit Eli-
 fás mond, hogy gondoskodó bu-

adással bírsz minden egyesem-
berrel, mert nem vizsgálod let-
teimet minden pillanatban,
hogy tünemény aronnal megkapra
küntetésemet, s legyen időm fel-
lélegreni. I ha már tünd követ-
tem is el, mint Elifir mond-
ja, mit tegyel számodra, ki
öröge vagy az embered. Pro-
csód meg tünemény, vnd el kö-
lön fájdalmamat, mert ha meg-
hatal, nem boldogítottak többé.

VIII. Ert e savaira Bildad követ-
keréppen válaszolt: Meddig szólak
még ily keservesen Isten ellen?
Valyon elfordíts-e Isten az igazsá-
got? Késztelen, hogy mindaz, mit
ő tesz, az igaz, igazságos. Ha fi-
aid vétkeket, büneiről eltávo-
lítottak a világtól; s ha te
Könyörögve szólasz hozzá, hogy bo-
csánna meg vétkeidet, vagy - mint mon-
dod - hogy bűnt és igazat vagy: úgy
boldogítani fog, békét fog szivedbe
küldeni, s minden bajodat jward-
ra fogja változtatni. A boldog-
ság, mit a gonosz élvez, nem bol-
dogság, s a baj, mely a jánost éri,
nem baj, csak hogy át mi értelmi
képeségünk gyönge annál fel-
fogyására. Erért kérdezd meg
csak az őtet, kutass a történet
fontalán, s megludod az igazat.
Történetünk megtanít képed
arra, hogy a sánsat mocsárra
van sürtege, hogy nőhesen, s
hogyha a nővénnyel nem nyeregelt,
úgy elszárad, elhervad az idő

elött. Egy valamit azért, kár elfeled-
 től Szent; kajéri öket selyen-
 suluar selyen, hár biatal crejül-
 ben, kárur erősségere támaszkod-
 tal, sejs eren erősség ohotha ves-
 tület. I valyon azt hiszed, hogy
 a viruló fa, mely napról-tólte folyó-
 parton olyannyira serdül, hogy
 gyökeirei a szőlőre is felkúsznak,
 ha kiánsár helyétől s más földbe
 ültetik, azt hiszed, hogy az ott
 nem fog jobban virulni s hogy
 kiszárad? Egy van azon bajor-
 kat is, melyet a jámbort érít,
 mikről azt hiszik, hogy kárára
 válnak, pedig ezakis javát mor-
 ditja elő. Eten nem veti meg
 az igazat, hanem védi őt, meg-
 szabadítja a bajtól, ha hozzá meg-
 téri. Könnyörögj te is Etenhez, s
 boldogítsd a fog s meggyógyeni-
 si ellencidét.

XX. Mire Job azt feleli: Való-
 ban tudom, hogy úgy van; s ne
 hidd, hogy azért szőlő, mintha
 arral Etennel arannér pórtékodni;
 hisz tudom, hogy Eten nem fos-
 titi el az igazságot s csak a-
 zért tagadtkom az ő gondolkodó
 tudását, hogy ne legyen könnye-
 sen tagadni az ő igazságosságát.
 Az ember nem is pórtékodhet
 Etennel, mert panaszavaira
 feleletet sem kapna; mert ő a
 legbősebb s mirep állhatna meg
 előtte helyét a halga halandó; s ő
 a legbatalmasabb is, mert ő mor-
 ditja el a hegyek helyükről

anélkül, hogy az ember meg tudhat-
 na ezzel akár, — oly módon, hogy
 az a föld belsejében levő "forró gömbe"
 (האידי הקיסור בבת הארץ) fesserejével meg-
 határozza a földet s megdöröki a he-
 gyeket; ime Ő a halavány hold által
 elhomályosítja a napot, úgy hogy
 teljes fényűben válnak láthatóvá
 a kisebb csillagok; Ő maga — min-
 den közbensző nélkül — terjeszté ki
 az eget s irányítja a tengerek fölé
 a felleget; Ő az, ki az évszakokat,
 jelszó csillagnakokat teremté s néki
 változatlan utakat szabott meg;
 s ki tudná elszámolni Isten ha-
 salmas műveit, melyek számbata-
 nók s végére mehetetlenek s belát-
 kók a mindenséget; folyton előtte
 van az, s ne látván, minden pil-
 lantáson végig tekint arokon, s ne
 érteneim meg! Ha nyitja is az em-
 bert, ki mondhatja néki, mit ere-
 telével? Hisz ő a legratalmasabb s
 nincs fölötte más ur. Ő változatlan,
 haragját vissza nem vonja s elöt-
 te megköté a bűnösökkel együtt
 ereje. Még ha arannal is perlekedni
 véle, mitép lehetneim az; Te azt
 tanácsod, hogy könnyűvel hozzá,
 hiszen kétkedem abban, hogy egy-
 általán meghallja-e szavamat, mit
 én az egyes ember intézet hozzá.
 Ti azt mondjátok, hogy Isten mind
 ereu bajt jóra fordíthatja, bár fáj-
 dalman nem enged remélnem többé,
 de ha csak erejével hatalmát mu-
 latja rajtam, ugyan meg is vál-
 tozhatja; de ha mint ítéletet

Küldte rám, - miut te mondod - egy
 eleje aranyt állni, hogy bebizonyít-
 sam igazságszerűt. Amde hiába
 volna ez; ha igazán érsem is ma-
 gamat, Isten büntetését látom,
 amint hogy ti is annál szerette
 engem. Minos volna több reményem
 a felépülésre s így látom, hogy
 a jámbort ép egy pusztítja el, mint-
 ha büntetés volna. Jobb ez utóbbiak
 még jobb dolga van, mert ő nem
 bízza bajt, mivel hirtelen pusztít-
 ja el Isten haragja, holott a jám-
 bort lassanként áll el a csapásor-
 sora. Mint a zepes hajó, vagy mint
 a sas, egy riel életem kívánt szél-
 je felé: a halál felé. Ha panasz-
 mas abba aratam hagyni s
 felhívásod szerint Istenhez könyö-
 rögtöm is volna, tudom, hogy
 nem szabadulnék kínjaimtól, mert
 hiszem gonoszokat sekiut s így min-
 den könyörgés haszalatlan. Végre is
 pedig nem lehet Istenmel itéletre
 szállni s szólni is csak úgy tudni,
 ha szűk veszejét visszavonná ró-
 lam; becsület nyiltam, mert nem
 vagyok olyan, mint ti véltok.

Ha néktek igazatok van, hogy ugyanis
 Isten büntetés-képpen küldi a men-
 vedést, egy telken keserűségével
 kérdem én Istent, hogy tudassa ve-
 tem, hogy tulajdonképp miért büntet
 engem? Miért nyomorogtatom, miért
 veted meg keserű művét, holott azt
 szeretned kellene? Mindaz azt bizo-
 nyítja, hogy nem bírok gondoskodni
 tudással az egyes ember iránt,

most hisz nincrevel eulberi szemeid,
 nincrevel brétsid, ~~non~~ vagy
 mutó idő által feltételeve sigy
 nincs semminemű viszonyod az idő-
 legeshez, tehát mikép találhatnál
 bennem bűnt s vétkeket? Ha pe-
 dig így volna, s minden lépte-
 mel tekinthetnél, ugy tudhat-
 nád, hogy kirka vagyok min-
 den hibától, tehát miért pusztí-
 sod el saját művedet? Bőtes
 gondolkodással alkottál, őszre-
 állítottad szerkesztemet, kegyelmed-
 ben felruháltál aron tehetőség-
 gel, hogy megőrizhessem egészé-
 gemet; selleni képességemről tu-
 dom, hogy tölel van s annal ut-
 jám gondolkodhatok rólam, mert
 az sem érzéni sem időleges; s mégis,
 ha te is valton bűnömöt, a sren-
 vedést még sem orolatosod el; arár
 hibás, arár igaz vagyok, egyaránt
 kell szenvednem, vajha sraporod-
 nána meg a fájdalom, hogy
 hatalom következéssel utánur.
 Ha így késsz velem, inkább műketni
 se hagyjál volna. Ha pedig még
 boldogságot arassz részeműt juttat-
 ni, ugy iessz szenvedést megvinnu-
 ketni, mert ugyis rövid az élet s
 már látom a halál arnyékát.

XI. Eze már Crófár ragadta meg
 arast s mondta: Vályn arást
 sraporod a srapokat, hogy mi ne
 felethessünk, vagy arst véled, hogy
 hazudozásaid s karsága meggyör-
 bennünköt jóimborságot felel?
 Sem sennur meg hangorlatni arst,

hogy igazságosan, helyesen csele-
 kedtet mindenka s hogy tisztán
 kell tenned Isten előtt; bár meg-
 számlalva Isten s meggyőzőne bí-
 nos voltod felől is tudatni véled,
 az ő rejtektől bölcsességét, melynek
 értelmében többet kellesz sajná-
 vednod, de csupán kegyelmeivel
 nem sujt érdemed szerint, ne hogy
 halálodad okozza. Te igaznak ke-
 rüsted magadnak s jogtalanság-
 nak tekinted Isten büntetését;
 pedig te nem tudod, mennyi
 bűnt követ el az ember, anélkül,
 hogy az tudomása is volna arról.
 Isten nemcsak azt sájnó föl
 bűnt gyának, mit az ember
 kegyelme vét, hanem azt is, ha nem
 bírája jót, midőn képezzé van
 hozzá. Isten képezzé föl a meg-
 ítélés egyedül Isten tudja, azért
 tekint az ember jól gonosz jámbor-
 nak is jól jámbor gonosznak. I-
 ha Isten tudatni véled képezzé-
 gedet, úgy belátván, hogy kétszer
 annyit jól tehetél volna, mint
 annyit végeztél. Tehát mi-
 képe tudajdonithatsz Istennek igaz-
 talanságot? Vagyon oly bölcs vagy-e
 mint Isten? Oly magas s oly ma-
 gas az ő bölcsége, hogy oda te el
 nem juthatsz. Ha Isten büntetését
 küld az emberre, úgy hogy né-
 melyeket elpusztít, másokat bös-
 sönbe zárva aláadva arra te, ki
 képeztél erre mondani, hogy mind-
 erik igazságtalanul végre? Ő isme-
 ri a rétkes embert s bünteti

hibájáért s mulasztásáért a jőre va-
 ló közelemben. Hisz születéskor olyan
 az ember, mint az állat, s Isten a-
 dott belé képességet a tökéletesedés-
 re s ha meg nem bocsúli Isten era-
 jándékát, vagyon nem büntetés-
 re méltó-e? De mi nem hatalom-
 határ meg annál mértékét, azért
 févekedhetünk az emberét fölötte ité-
 letünkben. Fordulj Istenhez, savo-
 lited el magadtól a bűnös gondo-
 latokat s hibás cselekvéseket, akkor
 megszünteti Isten fájdalmadat s
 boldogabb lélek meg, mint valaha.
 XVI, XIII, XIV. Mire Ijós azt feleli:
 Valóban ki is az az alsó nép föléin
 álltor s kivessék belőleket minden
 bölcseség, minthogy sagadjátok a
 kaparszalak s: vniw: / helyességét, holott
 az képerri a bölcseség alapját. Va-
 gyot én is oly bölcs, mint ti, s kü-
 lönben kiuer lehet nálatoknál kö-
 szerebb esse? Ti gyászoltok engem,
 ki, hisz boldogot bagytor, kiuer meg-
 ad Isten minden, mit kívántok;
 ki gyászoltok engem, az igaz jönu-
 brés, ki seved s kiuer lábait
 inognar, kerüliter őt, mintha láu-
 góto tűz volna, mely őt elpusztítja,
 s nem elég, hogy sávolodtok föle fél-
 ven, hogy kitérd is megéget, de még
 gyalarais is dobtok feleje. — Te
 azt mondod, hogy a gonoszor, ha
 jötében élve is, ki nem kerülit
 a bajt, mert folyson remegiben
 lökik nappalát, hisz' est megcsófol-
 ja a kaparszalak. Látjuk, hogy a
 postogatór gondtalannil, nyugod-

ban élve sátráskában, s nem erős épü-
 letében, s mégis bírbőségben ér-
 zik magukat, vagy a legfőbb bűnö-
 söt, az Isten bosszúlló, mely gond-
 kalamul, nyugodtan imádják bál-
 ványairat. Továbbá Isten bölce-
 ségére utal; nem tudsz elég mély-
 se vagy magarra nyúlui, hogy fel-
 sughassad azt; en közelbb felvő
 dolgokról tanulhatsz meg Isten böl-
 ceségét: tekintsd az állatokát, a
 lég madarait, a benger halait, a föld
 növényzetét, az mind Isten bölcesi-
 gére tanít. Ki ne tudná, hogy I-
 sten alkotta azokat, s az Ő kéze ve-
 rel mindent. Ő adott létet az
 embernek is, felruházta őt szellem-
 mel, melytel kivált a többi terem-
 mény fölött, hogy azal járhason
 bölcselésekre, de e szellem meg-
 nyilatkozásának alappián az ember
 seereket alkotta, hogy annál érse-
 kei legyen az ut, melyen át az isme-
 ret az értelemhez járhat. Erőtt van
 az emberben bölcsesség, mert több ka-
 paxtatás járhat hozzájár évek
 hosszu során át. S mind ezen ka-
 paxtatati bölcsesség oda vezet, hogy
 mindent régebb Isten, Ő adott
 hatalmat az égi csillagzatoknak,
 hogy határuk alatt körteljék a világ
 gyűntelése s kiráradása, vagy min-
 den rendellenes jelenség a teremtés-
 ben, a nagyokat küntelése s az ala-
 csonyat feltelése. Mindent magam
 szemével láttam, nincs szűrtégem
 arra - mint ki mondják - hogy ő-
 söt elbeszéléseitől merítset bizonyítás.

De hát nem is ki véletem, hanem
 Istennel akarok vitatkozni, hogy miért
 nem rendelke ~~meg~~ a csillagokban úgy,
 hogy a bus életü meg se születik? Vele
 tet nem vitatkozom, haragot s csal-
 fát vagyok ki. Bár hallgatnától,
 s így legalább bölcselet láttatná-
 tot, Függszeter csak érveire s pa-
 rassomra. Valyon illik-e, hogy Ist-
 hent úgy védjeter, hogy azt, amit
 magától is igaztalanságnak ítélter,
 igazságosnak kinteteter fel? Istent
 érdékben szöltör, de úgy, hogy a ha-
 rugragot igaznak mondjater? Bűnt
 követter ki el Istent ellen, s valyon kit-
 kon, gondolataitokban kienyerkelke-
 teter e Ö? e kem retent-e bennete-
 ket az Ö "fenség, midőn azt állítja-
 tot, hogy Istent mándolomai kintörvönö
 képenőget ott az embere? Ne igaztal-
 jater így harugraggal, haligassatör;
 hadd szöljat eu, bármí körtörjeter is.
 Mi az eu bünöm, hogy miatta amugis
 kell szenvednem, hogy már csak fog-
 suom / אמת בצרפנים / léteit, s kékemes
 már kényereuem baktom? Istent meg-
 öt engem, nincs már reméuem, de
 mégis vitatkozni akarok vele, mert
 tudom, hogy igaz vagyok. Bárton
 vitatkozom veled, Istent, ha eltávolí-
 sod jeltör a csapást s a Töred való
 féltelust. Tudasd velem bünömöt,
 mert nem minos tudomáim arótot.
 Miert rejted el arvadat töltem, hogy
 azt higgyem, hogy allenségem vagy?
 Valyon méltó-e hozzád, hogy így zu-
 avd alacsony kercuményesed, hogy
 kien gyermekkori bünömért szöjbat?

Hogy békéba leved látomát s jól
 Léred ad, hogy mélyen bevéődjél abba.
 Hisz az ember ugyis olyan, mint a
 mész fiú, mely ha elszárad, nem is-
 merik meg fölté helyét. S mirep te-
 hetséges is, hogy ez alantaz tisztátlon
 keresztmenny mocsoktatlan legyen min-
 den helyben? Az élet ugyis meg van
 határolva, elérkeik vége reménytele-
 mül; ha a fát ledöntik, újból fel-
 virágoztatik, de az ember helyesen
 alámerül a temniségbe, ugy mint
 a folyó medre, mely helyesen kiszárad,
 ha víz befolyik a tengerbe. Oh ha
 megrotta a reményegem, hogy a
 halál után még élet vár velem,
 akkor nyugodtan visszléim szomszát,
 De miteül a költőmetél, melyet a víz
 eluvs, vissza nem tér helyébe, ugy
 haladual kora az ember reményei
 is, megvalóulás nélkül. Meghal,
 nincs fölté összeköttetés az élőkkel,
 nem éri utódlainak jöletét, min
 örülhetne, nem láthatja azolnat bá-
 natát, miért szomorkodhatna.

XV. Válgon illik e egy bölcsesz-
 szonziá Elifáz - ily üres szavakkal ér-
 velni? Tuzba kezéddelel nemcsak
 hogy beuünnket nem győzhet meg,
 de szaporitod bünödet azal, hogy
 a népbén meggyöngited a hitet;
 mert a nép, cserey felfogási ké-
 pessége mellett, csak azért hisztelei
 Istent, mert fél a bünteléstől, s ha
 te azt mondod, hogy jámborsággal
 azt ugy sem lehet megakadályozni,
 mert minden előre meg van szaba
 a csillagok által, csak helyesen

Kivétel az Éten féltéséből a néptől.

Ime nincs szükségünk arra, hogy mi tudassuk bűnösöket, hiszen magad szájjal hirdeted azokat. Mit dicsekedsz öregszégeddel? Valyon már a világ keresztére elött születettél? Csófar fákkal bír, de tapasztalataid örevesetve az ösöktől tanulhattál, többet ér, mint a te tudományod, mit csak magad szeretél. Valyon Éten tanácsában ültél-e, hogy azt híradt, hogy Kivétel nincs más bűnös? Mit tudsz te Éten műveiről, mit mi ne tudnánk? Miért keveseljed társaid vigasztalását, serumisner mondóvái szavairat? Mitéjé vetted rá sávedet, hogy ilyeneket beszéljen? Imitéjé tekinteted magadat hibátlannak, mitör mig a testnélküli szökevények is köhéskelnek? Azért ne panaszkodj, viseld el saucedésedet, mert bizonyos, hogy vétettél. Ime tudatom véled azt, amit magam tapasztaltam s miről az ösöktől kívánt igaz bölcses, tudósítottal: láttam, mitéus vajudít a gonosz, bár boldognak látszik, s midőn legnyugodtabban él, akkor jouseköl el helyesen. Éten ott segítje őt, hol legbiztosabbnak érzi magát; mert nem hitte mereméyséinek hiúságát, hanem állandóknak vélte azokat, Éten megmutatta valódi értéktelenségüket. —

XVI. XVII. Hallottam már ilyen szavakat, feleli Éten, haragsz fáradsó vigasztalól vagyól ki mind.

58
Miköz akad vége üres beszédetek?
Mines szavaidban semmi, mid' értelmeset
megpróbálnék. Mit válnak azok, ha
ki válnak helyzetekben? Eü is csak
válnám fejemet szivedéstől főtől,
de szavam ereje bizonyítandó részvétele
igarságát. Ha szót is, nem könyvet
bül fájdalmam, s ha abbahagyom is
a beszédet, nem tűnik meg szewe-
désim. De Éten már kifáradtolt;
Küjaimnar mines már szűrtől más
szavára, miut ime a szavak, mit tes-
temet frödit. Éten gyűlötl' eügem, eüge-
di, hogy az emberrel gyabaránar, hogy
fogaitat visszavagassár, s szemük meg-
velő feijét töveljér felém. Boldogvol-
sam s ime most székem, székébla gya-
nánk kiz ki a harugság fegyveresrel
viaskodól el. S mind e szewedőit
ki nem értelmesem. Még imáim-
ban is kisértelkiz voltam, nem
könyörgtem soka ellencim megbün-
télésért s boldog nappaimban sok
sem szüntem meg Étenet dicőiteni.
Ha igaz, mid' szavam mindannak,
hogy mindaz Étenből jött büntetés, át-
tot, oh föld, ne kard el a rajtam
elkövetett kegyetlenséget, ne sugedd,
hogy az szótban üresséir rajtad.
Nem hozzátok, kiz gnyogóldotól főtöl-
tem, hanem Étenhez intésem szava-
mat, kizet - ha szevintetöl az egyes
ember minden kettét ismorvén - tud-
nia kell, hogy igaz vagyok. De ki
képes Étenrel vitatkozni? Hallgass
meg Étenem, s felelj kérésimre; mert
Éte csak az igazat beszéltöl, igazában
fogja nyilatkozni, nem úgy, mint

Sársain, kár valósággal aramat
 meggyőzni. Bűntesd meg öket, kár
 harag béréddel aramat Péged nédeni.
 Ime ör a csalfár boldogot s én szem-
 vedet, annyira, hogy már régenet ér-
 szem s gondolatim összekavarvát, há-
 zom hasonlót az alvilághoz, fethelyem
 a virgödörhöz; reményem nincs, hogy
 halálom után nyeret kámpotlást,
 s így nincs más óhajom, mint hogy
 a halál után szabaduljak meg kí-
 zaimtól. —

XVIII. Ene Bildad emelé fel szavát
 s mondá: Meddig harasztot még ki
 beszédeiret, s mitör végrítet már
 szavaitolat? Hisz állatoruar semint
 beunnunket, piszkátlau, tudatlan
 kényeruet! Pedig te (Job) vagyaz,
 ki nagy haragodban még essetet is
 elvessited. Valyon a te kedvedért,
 haragodból folyó ítélkedet szerint legyen
 a mi néretünk is, hogy Isten nem
 gondolkodik az egyes ember soráról?
 Elár is vettékél beszédeiddel annyira,
 hogy joggal küldi rád Isten
 s büntetését. De ne gondold, hogy
 csak kedvedért bünteti Isten a go-
 noszt, s ellenében fényét is el-
 homályosítja, úgy hogy akaratauar
 ereje meggyőngült, gondolkodása sor-
 ben hagyja, nem látja az elje
 kiterjedtetl hálot, rettegés veszi
 őt körül, melyet elő nem menekül-
 het; még eszébrában sem pihen-
 het meg, mert gonoszságon építé
 azt föl, s így csaltanuar elpusztal
 az gardájával együtt, ki utódokat
 hátra nem hagy s elvész e földről

minden emlékezete. Bizony nem
ilyen a jámbornak nevédeje, nem
pusztítja az előt egészen, hogy még
emlékezete se maradjon fön.

XIX. Meddig bucsijátó még letke-
met üres szavakkal? mondai Job.
Vagy kirrör ismételtet már ugyan-
azon jogtalan s alaptalan védelmek
ellenem, s nem szégyentelt maga-
totat folytun az hangoslatni. Még
ha igazatör van is abban, hogy ké-
vedtem: mit kövöltör azzal; ma-
gami a tevédeis s ti hagyjátör eu-
gem bérében. Indjátör meg már
végtere is, hogy Isten az, ki költ
vetett lábaim elé' őt nélkül, s én
kiáltör e jogtalanúság ellen, melynek
ota a születésemkor uralkodott e vil-
lagra. Ugy hátárota meg az az
én utaimat, hogy s hajamutör el
nem jutör; vagyonomat elvesztettem,
gyermekemnek nem látom többé, kinek
astronómjál testemnek s így összes
reményeimnek fője gyökereitől van
kiszarítva. Minik ellenéggel bánit ve-
lem, hogy őt nélkül üldör. Együtt
írterit a nevédeisét csoportján s
bátyjaitól vesz körül engem. De
még azt is kell látnom, hogy men-
védesem következtébea nemcsak
belső barátaim s elpárolhatók tölem,
hanem saját házonuar lakói, kik
kempermes ezit, idegennek tekintenek.
Lesoványodtam, pusztá tör maradt
rajtam s még azt is áthyrasatjár
kiszott csoportjaim. Könyörüljeter
rajtam barátim, mert Isten ear-
pása őt nélkül nyit engem.

Ha üldöz is lehet, miért üldözött
 ki? Vajha övé betűvel írhatnánk
 te fájdalomamat! Mert igazán szá-
 vaim s Isten megismerésére is köre-
 kedtem, s így be kellene látnod,
 hogy van annyi alapja, aminek pa-
 naszkodom. I ha elismered a vég-
 ítéletet, úgy hagyjítod abba bevé-
 deítélet, ne ragassdod, mert bínt
 követel ki el esel.

XX. Valóban - felels erre Csófar-
 gondolataim kértetnek arra, hogy
 továbbra is szőljék. Piron, mióta
 csak fenáll a viláig, tapasztalhat-
 juk, hogy rendszerint csak rövid
 ideig tart a gonosz boldogsága.
 Ha egyríg emelkedet is fel, csak-
 hamar elpusztul úgy, hogy nyoma
 sem marad, mint az álomnak
 melyre az ébrenletben már nem
 is gondolnak; s ezek gyermekeim boss-
 szulják meg magukat, utódair
 kéreik az apák által elugomottak
 kégeit. Etilokban működtek, rej-
 telben szarottak, s örvé övát
 meg magukat s Isten kezesiség-
 re váltottatja beüür a hitton
 örvétt vagyon édeségét, nincs
 benne örme, visraadja o'art au-
 nar, kitől rabolta. **Alotta ember**
 el a földön, tapasztalható ez, nem
 csak övtté a gonos nyugalma.
 Mert gonos leveit magába repti, el
 nem árulja seuli elött, felve attól,
 nehogy más megelősöt kettében; e
 feletem, mint a kigyó mérge mardos-
 sa beüvjt s nem enged néri nyu-
 galmat, s elvettli szabamár mindart,

amivel fíradott beaulttel és öreg-
ségében nagy földtulni kéjvel, vagy
Shewer. Mert bár bizott abban,
hogy ismeretlenül kielégíti őt öreg nap-
jaiban s nagyona folyton urál-
kodni fog, de Isten ökördit föltette
s meg nem engedte, hogy nyugod-
tan idősre gonoszaiaga gyümölcsöt,
egyik csapás a másik után fofo-
zatosan éri őt, s mint a nyíl, mely
lassankint hatol bensejébe, mig
el nem jutott azon pontkor, hol
megszűnt élni. Milyen kikuraktit
a nyíl a kezébe, emel puha lák-
kara is féltelen fugga el, megfőrt
csője, s elcsúszott mindent, mit
bírt. Ez a gonosz életűt osztály-
ra a földön.

Mire Isten azt vitatolta: Jajjelje- ~~XXI~~
ket ravannal s hallgatósra, is hall-
gatós vigasztalással nem, mert
ha szűrt, az csak taragot. Új-
jeter el becséltet s ha már végig-
mondtam azt, akkor nyugodhatok.
Ha emberreket szűrt, azokat meg tud-
nám győzni, de hogyan volnék kü-
relmetlen, ha Isten illeti becséltet,
kivel szemben nincs hatalom. Ti
barátim vagyok, köztetek van
s hányjátok igazságnak való szem-
vedésem föltét. Ha emberreket
egyik emberre viszonyított világszere-
teliséggel, igazság s rettegés fog el
engedel, mert mitép legyen lehetősé-
ges az, hogy a gonoszok boldogító nagy-
ragynak mellett hozzá is érjen
el, hányjátok szemérem a féltelen,
Isten oldalán nem ismerik őt,

hárubból származó a féltelen, foly-
 kon végéigben élve ott, a halál
 sem hoz rájuk igazságot, mert
 csak pillanatok alatt jön hozzá-
 juk. S mind ezen boldogságig ép
 a legfőbb gonoszoktól iri, ki a Sátán-
 tól elpártolhat és quángóttuak ma-
 gánakra fogott. Mindazonáltal
 nem üdvözlöm én ezen gonoszokat,
 ki valaki ott létezik az ő életbölcsességűt,
 mert mindezen az ő hatalmukban bol-
 dogságuk forrása, mely csakis a mel-
 letti javakban található. Ugyan
 hányszor fordul elő, hogy a gonoszok
 szenvednek? Bizony csödély aratnak
 száma, de számbalancot a boldogság,
 kitől én veszek. S mitép védekez-
 hetek arról, hogy ha ő nem iri a bün-
 tetés, úgy utódaik bünteti Sátán,
 valamint büntetés-e ez magának a go-
 noszra? Halála után hisz' nem
 érnek többé semmit. S a Szentek
 Szent tanításai arra, hogy mitép
 igazgassa ezen alantas viláig dolgait,
 pedig ő csak az égi testet viláigával
 tölti. Vessétek, önön fegyvereket
 fordul magatok ellen, midőn azt
 mondjátok, hogy a boldogság, mely-
 nek vége vesztés fordul, maga is me-
 renséltenség; tehát Sátán merensélt-
 lenéget egyaránt hoz a jámborra s
 gonoszra; az egyik helyen erejében s
 békében hal meg, a másik pedig ke-
 reséség közt, de hisz' mindkettőnek
 csak egyforma vége van, s miútkoz
 s vég-a halál-ross, ami előtte van,
 az egész élet mindezen csak ross. Így
 hát, midőn Szentek el aranjátok lá-

volitani az igaztalanságot, még inkább azt tulajdonosjától neti. Ime
 ömárcsu gondolkodásmódokat s vi-
 saitól csak erőszakkal folyt elenem.
 Megdöbbentem már nézeteket arra
 vonatkozólag, hogy a gonoszot büntetésre
 felelem nem lehet, mert hisz' gyönge
 alkotási sátrában kétféle hatalm
 ok; bárkinél tudakozódtok ez iránt,
 mindenkéül tapasztalata megerősíti
 azt, s elmondhatják, hogy a felelem
 napján nem éri azokat baj; s mint
 hogy nyugalmat boldogságban élnek,
 hi meri remélni elé gonoszágukat kar-
 tani, s mely bíró volna igazságos, ha
 helyjében gyermekeit büntetné? Pé-
 kében halnak el, nyugodtan, érieltel-
 nél jöhetnek a vir ölébe, hogy minden
 ember egyaránt követi őket. Tehát mi-
 kép aratját engem üres szavakkal igaz-
 talni?

XVII. Eliföz következőkép felelt erre:
 Valyon Isten araja-e az ember meg-
 kaitani arra, hogy a bünt aronnal
 büntesse s a jót aronnal jutalmazza?
 Szeret-e kegyelmevel műödi Isten,
 azért nem bünteti aronnal a gonoszt,
 hogy legyen ideje a megtérésre, s azért
 bünteti aronnal a jámbort, ha ross-
 szat követett el, nehogy nyílt vétkezze.
 Valyon van-e Istennek abból kanna,
 ha jámbor vagy, hogy aronnal jutal-
 mazzon? Valyon abból való felelemé-
 ben, hogy gonoszágoddal kárk fogsz
 neki okanni, büntet-e? Biron nem;
 mert az embernek arar Isten kegyel-
 mi araal, amit tess. S így meg fogom
 néled azt is mutatni, hogy tünöd mör-

keletlen. Különgöt vettél becsürettel,
 meglehetősen füstöltél meg ruháértől, fű-
 radt s kihadt emberek nem üeli-
 tettél; de kiálltad a nagyságot, erő-
 seket, arókat isálltad, elálltad, holott az
 árvalra s örvényekre nem ügyeltél;
 azért ijert oly hamar a félelem, azért von-
 jom meg a fájdalomtól tökélye látásodad,
 azért zudult rád a szenvedés árja. A
 magasságban látó Éteu, azért lát-
 sál ott inkább az Ő működése; de azt
 hiszed, hogy azért rejtve marad elölte
 az emberek cselkedete? Azt hiszed,
 hogy a felleget elatarját elöte a mi
 világnak? Te is ugy gondolkodol,
 mint az ősidőt bűnös emberek az örö-
 vör idejében? Ő is sajadttál Éteu
 gondolkodó tudását, s ime a folyót
 hullámaival befödte őket; nem hittél,
 hogy Éteu látja el őket minden jóval.
 Mitép mondod, hogy a gonoszról gon-
 dokkodás módja lával áll léled? A
 jámborok: Noé s gyermekei; látták a
 bűntetést s örvendve gúnyolták a
 gonoszokat. Vagy ha nem Éteutól
 jó a bűntetés, miért pusztult el egész
 Sodom s csak a jámborok mene-
 kiltek meg? Csak folyóim csak
 azt tanácsoltatom, hogy járj Éteu
 útján s akkor boldog leszel. Fogadd
 el az Ő körvényét, s a merít; ha
 megtérsz Éteuhez, újul feléd há-
 zad s lával marad atól minden
 baj s igaz örömet találsz Éteu kö-
 zelében. Akkor világos lesz elölte
 Éteu útja, s meg tudod, hogy
 Éteu mitép látta meg a bűntetést
 kéret, s hogy kiváltképp megmondta

a jámbor minden bajból.

XXIII. XXIV. Ne ítéljétek el - felelő
 Irtó - ha fájdalmam közepette harag-
 sorn, mert panaszzom meg sem közeli
 ki szenvedésem nagyságát. Bár fel-
 lephetném az Istent, erős érveléssel
 alluér eléje, vitatkoznom vele sügy
 megfuduinam az igazat, mert nem kö-
 vettem el azon bűnöket, mivel iment
 felleveztél; ne arról mutassa meg
 Isten hatalmát, hogy tenyér, hanem ad-
 jon erőt nekem, hogy megállhassak előtte,
 a vitában, hogy megzabandulhassak ité-
 letétől, mit rám hozott, mielőtt meg-
 hallgatott volna. Amde nem tudom
 Őt feltalálni; kerestem a viláig mind
 a négy sájján, de nem láthattam meg.
 Ha Isten ismerne utaimat, tudhat-
 na, hogy nincs bennem salár, hogy
 törvényei szerint jártam. Tudom,
 ha Ő megragad valamit, attól el nem
 téríthi senki, körülkötve uralkodik
 mindent fölött; Ő adott törvénye-
 ket szerkesztett s minden létező-
 nek. Azért rettegél is köle, ha elgon-
 dolom feszégét; mert hisz az Ő hatal-
 ma folytatni ér sugár s szenvedés,
 mely leverí szívet, de a hatalmától
 jétől nem félek, mint hogy az Képxei
 minden ember régét. - Hogyne
 volna Isten előt szőjtve minden,
 mi itt alatt időlegességben történi,
 minthán Ő fölül áll minden idő-
 belin? S mitéps is mondhatod, hogy
 Isten az embereket használat hagyja bol-
 dogságban a gonoszokat? Hiszen sa-
 volnak nyilkán, özvegyeket, árvákat
 fosztogatnak, a művelőkötől szőjtőznek

67)
féltelműben állt; olyan, mint a
puskai radar, olcsó rablucár, mi
előtűt kerül. Nem-e az volna a kívá-
natos, hogy Eten - ép az ember
jétére való kedvettség - aronval
büntetné a gonoszokat? Ime ez
gyűlöti a világon, mert az
sötétben urkét garárdálkodásból,
s gyorsan mevesülve a fény elől, s
elrejtőzve elhagyott sziklák közé.

Ime ezeket nem éri semmi kezezés,
konnyen halnak meg, amilyen gyorsan
a hó elolvad a meleg előtt; elfeled-
tetik mindeztől, ha már a városban
a főreg rághatja rajta mint valami
édesrege. Erre a kaparraltam, s
ime kísérte meg, valyon meg
szűrt-e engem harudtolni?

XV. Etennek hatalma - felelő Bil-
dad - fentartja a békét a csillagza-
rór körül, úgy hogy azok pontosan meg-
határolt mozgásuktól el nem kerül-
s általánosan karsatir fele a mi alau-
has világnak kezdje is. Van-e má-
ma az Ő peregimel, s hol van egy
fény, mely nem az Ő fényét vette
eredetét? Iha Eten ily magas fo-
kon áll, miképp aranna az ember Eten
előtt megállhatni? mert Ő előtte -
legjobb tökéletessége folytán - bűnös
az is, kit az ember büntetnem
ítélnek. Etennek szemben még a hold
és csillagok is tökéletlenebbek, úgy, hogy
gyarvan vesztik el fényüket, s így
mennyivel inkább tökéletlen vele
szemben az ember, ki csak olyan,
mint a féreg. —

68
XXVI. Mit használtál — feleli Éj-
e néretteddel az isteni gondolkodás-
ról? Ékirus abban annyi, erd, hogy el-
tudni azzal a Kétségemmel; érveled
oktalan s csak nagy hauggal szól
a világrendről, de valójában kéve-
set mondasz. Kiket mondod te
mindert, s mit tanítasz arról névűt?

Ösmérem én jobban Istent hatal-
mát s a rendet, melylyel a világot
megalkotta; s aillagratokuat
Istentől Kiváló" hatalmas kezűlt
a vízr mélyébe s meglöveitette a
köveket, is a föld középpontjáig
hat el, mintha szabadon állna az,
semmitől sem körülveve; a földet
felfüggetli a semmiregben, vizet
gyűjt a felhőbe, melyer a szelr szár-
nyain szorvitetnek, anélkül, hogy
meghasadnának; megsűriti a levegőt,
mely a fellegeret léteit; határt ma-
bott a tengerreusé igy, hogy egyik
végén nappal van, midőn még má-
sík végét az éj homályja fedi; meg-
rekkelteti az eget, a tenger s az
hatalma korra ismét nyugalomba.

Éme, mindez csak csölyv része an-
nak, mit Istent hatalmas mivel,
s ki tudni azt egészében fölfogni!

XXVII. XXVIII. Midőn Éj-
latta szavait s mondta: Ha iga-
zatos van, hogy minden jó is baj
Istentől van az ember csölyvései
szerint, ugy esküszöm Istene, hogy
ő őt nélkül keseritette meg telkemel,
mert egész életemben nem szólta
soha hamisat. Távol legyen tőlem,

hogy netlő adja igazat, hogy vés
 kes ragyog. Folyton ragaszkodtam
 jámborságomhoz s azt el nem ha-
 gyom; mert hiszem mi a csalfának
 reménye, ha mevedés éri őt, mint
 hogy nem kiálthat Istentől, mert
 sok se követe O nála örömet. —
 Éme, kifejtettem előtted azt, hogy
 mi van Isten hatalmában s hogy
 a világrend fenntartását a csillag-
 zatokra birta; s mitep követke-
 zik ebből, hogy én a gonoszt ma-
 gasdaltam, holott csak azt mondom
 el, mit magatok is tapasztalta-
 tot már. Megengedem s nem is vi-
 sashozom azon pont fölé, hogy lény-
 leg vannak gonoszok, kik elnyerik
 Istentől az áldásrészletet, kiérdemelt
 büntetésüket, hogy gyermekeik éhenve
 pusztulnak el, özvegyeikről senki sem
 emlíkszik meg, kárur szédombit, va-
 gyonur szempillantásnyira eltűnik,
 sauevédeként mindenki gúnyolja; meg-
 engedem mindent, de valljátok be
 ti is, hogy mily számosak másoktól
 azon gonoszok, kik szüntelen boldog-
 ságban élnek s nem büntődnek
 vétkeikért. Tudom, hogy ez alantas
 világban minden létezőnek van vég-
 határa, hol megsűnik az; az erőt
 és arany, a vas és ércz forrásai ki-
 merülhelők; határa van a sötétség-
 nek sa világsosság is végebe ér ad;
 imént még ragadó folyamok kivi-
 radnak, termékeny földök kipusztul-
 nak; a hegyek aranyereit kifogytat
 ugy, hogy még a lég madarai sa
 pusztai vadak sem bányáznak

MTI KÖNYVTÁRS
 INFORMÁCIÓS KÖZPONT

70
ott többé; magas hegyek fölfordultak,
sziklát helyén folyók faradtak. Éme
mindennek megvan a határa s így
tudom, hogy nem azokban keressendők
a boldogság, mert eljött az óra, az i-
deje s elmúlhat régkép; ebben egyen-
lő a jámbor a gonoszal. De láthat-
jások, hogy én a jámbort dícsőítem,
mert az ott keresi boldogságát, mi-
el nem unhat soha. Éme a bölcs
ség forrása el van rejtve az ember
elől, mert nem a múlt viláig sala-
jában farad az; istéle nem mér-
hető fel aranygyal s drágakövel s
nem hasonlítható össze a milé-
kony kinnserrel. Hol van tehát a
kiinduló pont, honnét oda juthat-
ni? Ében tudja csak annál az
utját, mert ő uralkodik a minden-
ség fölött, belátja az összes létezőket
s törvények szab minden jelenlétet
s meghirdeti azt, hogy az Ésten féle-
lem azon út, mely bölcseséghor ve-
zet, hogy a rosszról való kápródás
hozza közelimbe a lelki tökéletessé-
get. —

XXX. XXX. XXXI. Vajha elérhennék
még a rég elmult napok, midőn
Ésten még a boldogság fényét su-
gározhatta fölöttem; midőn még
gyermekem forgózkodtat körülöttem
s kezbe járóztottam minden utamat;
midőn régimenne a város utcáin,
a gyermekét méggyermekve elbujtat e-
löttem, az agyok pedig kistekettel
fölköltöttem, nemexer is fe-
jedelmér abba hagyta beszédüket,
ha észrevette. Mert minden fűb

hallotta, minden szem látha igaz
 letteinek. Szegények is árvalt szegítettem,
 kesergős üdítettem, az elnyomottakat
 igazságot szeretőm, a valuat, sze-
 me sa bédauar lába voltam. I-
 e miatt art hittem, hogy törvén-
 el nem pusztul, gyermekem, el-
 nem haluat, még életben, s nap-
 jaim száma mérhetetlen lesz; gon-
 doltam, hogy dicőszégen jó letteim-
 mel folytán megújul. Szavaimra
 figyeltél nevére s fejedelmre,
 leudacomon nem vállordattak, sőt
 áhítottak utána. Még ha gúnyo-
 lódtam s nevettem is fötöttél,
 mintha erre sem vennit art, oly
 vállordatlan maradt kisértelű
 irántam, s hármitor ha köztük vol-
 tam, mint király kónoldtam köze-
 pűben, s mint a gyászoló a vigant,
 úgy letél őh az én szavaimat. —
 Most pedig gúnyolódhat fötöttém
 ifjancok, kúrok árcid még meg-
 vetettem, kők oly alacsony fökőre
 álltak, hogy pástorokkái sem päl-
 hattak be, kúrok nem volt ha-
 salunk, hogy emlékük helyes pus-
 tulását megakadályozhatták volna,
 kúrok szegényegek oly nagy volt,
 hogy elhagyatottságukban s szegény-
 ségükben kivonultak a pusztaság-
 ba, hogy ott a szitlamélydesébe
 rejtsek el gyolázatukat. Szilenc-
 utódoni válasszoltak ki engem gúnyos
 tárgyává; mert juss elszakadt a jét,
 mely félelmüket fogva tartotta.
 Gyermeked keltél fel ellenem s
 növelte fájdalmaimat; pedig nél-

Kiváló is sly szenvedés fogott el, hogy
 már kérem jéteu végül, s amily lak-
 kosnár poltem boldogságomat, úgy
 kívér most pümlöu a baj. Jéteu
 már kívérrel s még mindig soos gal-
 lér gyamant, vész kívér a betegeség.
 Ezerl kívérrel Jéteu, ki mostan
 még nem végül, elhúszigem bíu s
 gyötölökben vész csúcsain fogat.
 engem s rézavara gondolatnival
 a nagy fájdalomban. Ezerl memyire
 végantalgatás is, tudom, hogy halál
 hoz vész s engem, most s most, vész
 fogja megmenteni s ip a csapást ke-
 kintli nemis kétker. Sok jót mível-
 tem, s azt hittem, hogy azert boldog-
 ság lesz osztályom, s imé szenved-
 des, nyomorogás, bánatos kérem s
 az, mi folyton kívér. — Pedig az
 vészéget kótlótem szencionuel, hogy
 azert lánya no jéteu sörögga,
 félve Jéteu kintekésitöl. Bünötnek
 való a jéteu, s miert jött az én
 sáim? Hisz Jéteu lánya úfajimad
 tudja, hogy igazban jéteu. Ha va-
 laka val élettem az egyenes út-
 röl s nemem sörögga kétker
 más jéteu után, úgy jéteu ip
 engem az ártó. Ha nemem val pa-
 laka hárságlörésre kétker, úgy
 nyugodtan vészleu s azert.
 Sok nem itéltem igazlatamul vész-
 gáim jéteu, ip Jéteu való jéteu
 memben, az éhezöt, árvás s merite-
 lent végitoktem. Ha nem így tet-
 tem, úgy érem jéteu a szenvedés
 engem. Nem találtam sok sörög-
 met a múltó kúcsorben s nem

kerestem Eteut serpán a fejűes
 csillagokban; de jót kettem, eubodt,
 két, bár e miatt háraun népe gyű-
 lölts is rugem. I ha mégis vétke-
 sem is véletlen, ugy sőt sem katar-
 gottam bünömet, hanem bevalha
 art, jóra igyekestem kenni; s ha
 akkor viláthozott velem olyalacoug
 származás, nem is feleltem nekik.
 Ujha meghallgatva Eteut s meg-
 harradkolva kárcaim esalga bevé-
 deit s vándrait. Eteut maga a tanum,
 hogy nem vagyot vétke, s kárcaim ha-
 zing bevéde, hogy gáncsokalan vagyot.

XXXVII. XXXVII. E mavarra a tár-
 sár elhallgattat, mert nem tudtak
 ellenérvöket fölkörni. De Elikinár
 felgorjadt haraggja Ejob ellen, mert
 önnagát Eteumél igazattnak tartja,
 s kárcai ellen, mert governat képiu-
 kettöt csak azért, hogy Eteut védjör
 s most e miatt nem tudnak neki
 válnak. Elikin volt köztök a leg-
 fiatalabb, azért várta, hogy más föld-
 jen; de midőn hiába várakozott, meg-
 ragadta ő a sőt s mondá: Eü fiatal
 vagyot, si pedig öregöt, azért nem
 mondhan el eddig nézetemet, mert
 hizi az ivet növelésivel nagyotbo-
 dit a bölcseség is. De abból, mitet itt
 mondatok, következtettem, hogy ma-
 ga az öregkör nem kétebe fel bölcsé-
 séget is. Ezért hadd röjök én is, bár
 gondolom, hogy azért hallgattot, mert
 nem akarjator e gyönge kalaudot,
 Ejobot, vétkei fölvételével végkép
 üldözni, s így nékem is hallgatom
 kelleve, főleg azért, mivel Ejob nem

NY. 1878. FEBRUÁR 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.

74)
is hozzájárulást. Tine azonban
bennün olyan, mint a felt köntő,
mely megrepedt a köntőt az ital ar-
ján, s nem fogt bekiütélyt ömerre,
hogy álltal igaz gondolatokat más-
kép kintessen föl. Tízely lehet Tjot,
szavainra, melyetől köntő sarló, min-
den valfa furfangot /: saphamát
nyon /, amiket épen káráidra
megharagudtál. Ha kudar, felely ar-
ntán. Eu is olyan ember vagyok, mint
mint te, s így nem kell köntő sar-
kand. Tanak köntő Tsten ellen, pe-
dig nincs igazad. Tsten sokkal ma-
garkosabb az emberrel s így meg-
gondolatlanul nem szabad ginyo-
lódunk az O világrondje föltől.
Mert az ember szellemével fogva
a létező legkövetestebbe, s a vélet-
lenül baj is éri őt a csillagzatok
utján, azist adott Tsten az értelmét,
hogy amint szabad akaratával urál-
kodjék önmaga föltől. Tökéletesíteni
vél szellemünkét, hogy az a cselekvő
intelligenciával folyton összekötke-
sésbe hozva, előre szerkesztünk bu-
domást a bekiütésheteki bajoktól s
azokat elháríthatjuk. Mert az
ezen az egy uton vezet Tsten az em-
berrel, álmában, midőn szellem
összefürödt a cselekvő intelligen-
ciával; akkor tudatja a bűnökét,
s a büntetés, mely a csillagzat ut-
ján jön rá, hogy az - szabad
akaratával jobb uton lévő - meg-
előkesse. Egy visszatartja Tsten
az igaz lelket a penesüléstől. Ki
azonban ezen ponton föl nem emel-

Kedelt, azt Eten, meue deieffel körili
 a jó útra, s Eten arukán felaraba-
 ditja a fapadalmától, meggyogytja
 s örvendve végeketi igaz kelleit; et-
 ter megkanyulja, mitap kell Eten fel-
 ni, korra imádkozni. Forrás kerri
 ort Eten az ember életében, vala-
 kanyros lelei az igaz útról. Figyélj
 ráin Ejob s hallgass el panaszidolal;
 de ha van ellenvetésed, úgy szólj,
 szeretnem, ha megtudnál győzni;
 ha pedig nincs, úgy megkanyitlak
 én!

XXXIV. Figyeljéte ráin tehát, a
 kapartalat köréte néte beavnyitótól
 hal állók életét s veséte öre itele-
 tetüket, tessék, melyit jott. Ejob
 panaszidit, hogy ok nékít meue-
 ved. Távol legyen kölem a gondo-
 lat, hogy Etemet igazbalansigot
 tulajdonítsak, mert ő az embert
 esaris munkája semint jutalmazasa.
 Eten nem forditi el a jogot, mert
 hiszen ő az, ki az öreket keteit e föl-
 dön rendezte s igazgatja az egész
 mindenséget, s így ha igazságla-
 nul akarva befe korni a földre,
 úgy tulajdonul fogva megketeit,
 hogy minden ember kimitjót az élet
 soráte, holott láthatjuk, hogy Eten
 gondoskodata fontartja az erede-
 liségében. Valyon gyntölheti-e az igaz-
 ságot az, ki a legfőbb szeretettel s
 igazsággal kereutette az állatotat
 s növényeket s valyon gonorság
 tulajdonitkete ammal, ki az em-
 bert oly igazsággal alkotta, hogy
 mindegyikem meglátersét, hogy egy

sines, ki nem volna az Ő Kezével
 műve? Ez utóbbiak köztörménye
 az, hogy pillanatok alatt elhalnak, ha
 elkerülnek idejűk, még a legkésőbb-
 maradtok is, nem külső erővel foly-
 kán, hanem Ősten akaratából, mert
 Ősten minden ember léptét látja,
 nincs oly mély sötétség, hová a sors
 tett elte el volna rejthető; s ha
 Ősten elfordul a gonvontól, úgy az
 időt esetlegességéül van az időre.
 Ősten nem határozza meg előre az
 emberek jövőst sorsát, egyedül
 az ember szabad akaratától függ
 az a csillagok befolyása korlátol-
 va van az istelen által. De Ősten
 ösméri az ember cselekvését, s ezért
 elfordul még a legkésőbb maradtól
 is, ha gonvont mivel, s mást he-
 lyez az ő helyébe; így sújtja Ősten
 a bűnösöket, míg maguk jönnek
 annál tudatára, hogy inkább
 idejűk elö" vették cselekvéseiket, mi-
 által Ősten megvívja sötét gon-
 doskodását. Egyaránt bünteli úgy
 az egyet, mint egész népet; el-
 rejti arcát sötét, nem úgyet
 többé rájár s hirtelen hat rajtuk
 az időt esetlegessége, melyet ki van
 nar leve, anélkül, hogy ismerenék.
 Ezeket fordulj Őstenhez s vadd be,
 hogy azét, mert nem vagy kinoid
 tudatában, s az Ősten arra meg-
 tanítani s közhedjél újot hozzá
 közeledni, hogy ismét rekerülhesél
 az isteni gondoskodásban. Nem
 való, hogy megutáld az életet, s a
 halált akard, hanem légy Ősten.

77
hez, s ő megváltásit fájdalommal,
lól, mert még sajnálod szenvedé-
sed, ha Isten ellen intéred be-
szédedet. —

XXXV. Vagy azt híred, hogy helyes
az, ha mondod, hogy igazabb vagy
Istennél, mert ok nélkül küldted
szenvedést, s úgy vélekedel, hogy jámbor-
sággal tudtál mi haszna sincs, mivel
jámbor s gonosz egyaránt elpusz-
tul? Azt híred, hogy Istennek van
haszna abból? Micsin az igaz, mily
magas, nem érthet annál az ember
bírája! Bűnösök s jámborsággal
egyedül magunkat árt vagy hasz-
nál. Iha a világrend rosszságát
arraal bizonyítod, hogy sokan vannak,
kik elnyomtatásuk fájdalmában
sajgatalnak, tudd meg, hogy ez az
van, mert megváltás Isten azokkal
gondvaskodásait, mint hogy nem köre-
kedtet folyton az Ő közeletben lak-
vókodásai, s megismeri Ő műveit,
melyet ítélménnyel feleltet. Erővel
hiáltanak Istenhez; nem mint ha
Isten látta őket s engedné sen-
vedni, hanem mert megváltás lá-
tás gondvaskodásait. Ami rendelle-
nességet lát az ember szorában,
az nem az isteni kegyetlenség miatt
van, hanem egyedül az illetők rossz-
ságának következtében. —

XXXVI. XXXVII. De váj, ^{vagy} ^{meg}
lőtt bizonyíték van az isteni gondv-
skodásra, s bár károsból hozott ala-
poton épültek bizonyítékain, de
mégis igazak. Magad is megenge-
ded, hogy Isten tudása az összesé-

73
létezőkről köhéleketes, minthaogy Ő ke-
remtett mindent, s így nem lehet,
hogy teremtményei közül ép azt vesse
meg, kik felruházták az értelmű ha-
latával, miáltal tudást is el, de
ez nincs meg a gonoszokban, azok
nem fejlesztik értelmüket a helyes
aktualitásig s így konvulzívus, hogy
örök éltük be nem követhet helyét,
holott a jámboroktól meg nem von-
ják az örök boldogságot, melyet ki
fejlett értelmű a kulváigban él-
vez; s ha a jámborok Isténben nem
vednek is, úgy az is csak az isteni
gondoskodásnak tulajdonítható, a-
mennyiben ez isten tudatja Istén
a jámboroktól, hogy mennyire kö-
vel el az igaz istentől, s a jámbor-
meggondolva e figyelemmel
megszabadul szenvedéstől s bol-
doggá válik; de gonoszt Istén ha-
ragjának, rosszatartókat su-
lyosdonitját s haragutban nem fos-
dulnak Isténhez. Ezek köv vissza
Isténhez, szenvedésed csak váltóig-
dija rosszletteidnek, melyeket köv
ántudatlansággal vittél végbe. Imi-
kép mondhatod, hogy rossz rend
van az ember között, midőn
ép ezen bajok által akarja Istén
megmenteni az élet számára, s Ő
kivülte ki van még, ki az embert
megtaníthatná a helyes útra? Gon-
dolj arra, hogy mily magasra van
az Ő művei, mily csodálatos az
Ő alkotásai! Ezen vesztés is bán-
mul, ha csak az evő keletkezését sa-
zivatarok befolyását tekintem; vil-

léni s menynydrögéssel tudatja Ésten
 atarát s hatalmát a népettel,
 rohanó árjával strárja az ember-
 nek itart, hogy kényesvülk vissza-
 vonulakban gondolkorhassék csobede-
 kei fötött; így minden égi jelenés
 határozott cébrattal jön létre Ésten
 atarától, vagy büntetés, vagy ju-
 talmarás végett. Gondold meg ezt,
 Éjős, mert hiszen nem tudod ez
 égi jelenését okát, s mitép atar-
 nál Éstemel vitatkozni e dolg-
 ban, anélkül, hogy ismeréd azt;
 így nem ismerjül mindemekt vég-
 skát s indító okát, minél folytán
 bármé léteül, s ke s tudatlanság-
 ban vitatkozni kénylsek Éstemel,
 ki mindent léteit? Témünt kell
 Éstenfől s ez isbenfételene szabá-
 dit meg bennüntél a bajóttól. —

XXXVIII. XXXIX. Ektor Ésten pró-
 féciái látomáskban szólt Éjőshez,
 mondván: Mitép homályosulék el
 szellemed annyira, hogy veteni
 vitatkozni s hajkasz? Rajka háik,
 Kérdorni foglak s felelj, Mitép atar
 műveim fötött itéketel mondani,
 hótott műveimet nem is ismered?
 Fomvan őmered a módot, mely se-
 riut a földet megalkottam, van-e
 bölcseregéd arról, hogy mért ordkam
 annár ép jelen méretét, ki vonka-
 szék a mérőszinort, mire alapították
 asztopai, hol van a saroktó, melyhez
 kőmankotta; ki elött őrvendtek a
 csillagnakot, hogy létesítették; ki
 nyitott ajtót a kenger szünvára,
 hogy ép azon a helyen kététközék,

s ki szabott hatalmát neki, hogy azt
 át ne lephesse, azért, hogy a föld-
 leget a nap leve elvonja a magy ki-
 meglőt s felkötve gyűjdi; ismered-e
 a nap felkeltése helyét, mely for-
 gása körében folyton változik, min-
 denütt más hatalmát gyakorolva az
 anyagra; elhatárolta már a tenger-
 fenekét, vagy a föld középpontját,
 hol megszünt minden élet; ismered-e
 magát a földet egész kiterjedésében;
 van-e tudomásod a napról utjóról;
 vagy, ha ezt tapasztalattól
 tudod is, de ismered-e a hó és jég
 forrását, hogy honnan is mitől ke-
 csiknek azokat a földre? Tudsz-e
 parancsolni be az égnek, hogy esőt
 adjanak? Éki adott értelmét az
 emberbe? Éki tudni Istentől ha-
 sonlóan a legkisebb színt s mo-
 gását mennyiségét megállapíta-
 ni? Hogy tudod-e változtatni az
 orvoslás természetét; ki menti meg
 a holtat az életről; ki fogja fel a
 kövült kecske kölykét a mélységbe zu-
 hantól; ki ruháta fel a vadma-
 márt oly hatalommal, hogy a szabad
 pusztaságban élhetve, gúnyolja az
 emberet zsarnokságát; valyon kény-
 telen-e a sarvas igazán alá vetni ma-
 gát, hogy elédettség juthasson; nézd,
 mily gond nélkül vizadnak a ma-
 darak, olyanujira, hogy tojásai-
 kat magukra hagyják, melyet nél-
 külök is találunk örök; ki ad a
 paripának oly rettenhetlen bábo-
 ságot a harca körében, hogy nembe-
 szálljon annál, mitől ártóttörően

meuskül; ki veseli gondját a pán-
domadararuar, hogy időjárás, köl-
tségekkel más időre kerüljenek;

Ki tanulotta a sarkas magastan
röjülni, hogy fiait amlat háborítla-
nabbal élvezzék a réstünyek? —

XL. XLII. effidüu Etku látta, hogy
Ejot még mindig nem kem meggy-
zést, mondá: Nem illik-e, hogy — ha
már szenvedésidőt vitába száll-
kál Etku ellen s Etku kivételesen
mélkaltott arra, hogy próba álljon
véled — nem illik-e, hogy vála-
rog? Nire Ejot felelé: Hozzád vi-
szonyítva reményes leser megam
stott s így mit vártokhatok én
néked; egyenről szólam csak, többé
nem akarok, még ha volna is ellen-
vetésem, de el nem kerültem ké-
selyemiet a földet, hogy sok gonosz
mért oly boldog? — Ene Etku is-
mét profétái látomásban felelt
Ejotnak: Valyon fel akarod-e bon-
sani a világrendet, melyet a leg-
nagyobb igazsággal létesítettek, s
igazságtalanságot tulajdonítok nétem,
csak azért, hogy néted legyen igaz-
sád, midőn állítod, hogy on nél-
kül mevedse? Ha Etkuékhez ha-
szuló rövid van, rajta! öls magad-
ra fenséget is alkos! Bocsásd ki
haragod s süjtsd a büszkét, mint
Én leszem, s zúzd össze a gonosz
riny, mint Én leszem, ugyanazem vi-
lágrenddel. Tedd meg ezt s elime-
rem hatalmadat. De nérd az én
alótásimat! Teremtettem brüsi
állatot, mely füvet eszik, melynek preje

82
még ott is megnyilatkozik, hol
más állatok léggyöngét: léggyörű,
hasár, farkos, s sorsja
olyan, mint az ember. A hegyet füvel
sárgatnának ö brette s a morók, rad-
jai nyugodtan ült kövülte jö-
te-küret, mert nem kell köte felmő;
szinte lehetetlenek képretek, hogy
s hatalmas állat a más kövűben
pikerejen s fát árnyékában keresse,
indulást s oltalmat, hiszen oly óriás,
hogy ha vész ismét a folyótól, azt
hittetnéd, hogy missem nagy medrő-
ben. Látni az állatotól tanulhatnád
meg, hogy mennyire gondoskodik
minden létezőről jöletéről, meg-
adta mindenkinek a kellő erőt,
melyekkel az ellene kövű bajok ellen
védekezhetik. **Talyan** képes vagy-e
háboral vagy kötelettel megfogni dő-
jádut? képes vagy-e azt, volga-
latodra hajtani? **Élődj** reményét
esetkellat az, ki megvárnia fogni,
bár **Élő** haraggja földre lúdjá
sújtani. Hiszen oly hatalmas lény,
ki el tudna véte kövű, s ha er-
egy vizi állattal szemben áll, bár
a vizi állat a létező leggyöngő-
beteihez tartozhat, ki tudna fel-
mutatni erőt, mely az erőtököz
használtana; éki az, ki már elötte
teremtett volna valakit, hogy ily
módon elmondhatnád, hogy nem
minden lény tökéletes. Minden kö-
teu ered, minden egyaránt tö-
kéletes. Tekintsd a **Lúdj**at, óri-
ási méreteit, erejét s a felmő,
melyet maga körül gerjeszt, s

miépen mondod, hogy Ésten nem gondoskodik keresztmennyeiről, s csak a csillagzatok létezését minden, inn is állatok bizonyítgait köké-
 keségük legfőbb fokával, hogy É-
 steinek hatalma s gondoskodása
 kiterjed a föld helyeire is.

XII. Először Ésten mondja Ésten-
 nek: Belátom, hogy kéjes vagy bír-
 mit is kemény, s nincs benned hidalg
 vagy köhélytenség. Azért voltam
 soldig, mert csatágyam nem jöttel-
 kem meg a te műveidet, s azért
 hibáztam beszédeimmal. Gon-
 doskodó tudásodról hallottam már
 soldig ugyan, de most kétségtelemül
 bizonyossá vált előttem. Ezért meg-
 vetem soldigi nézetem, s kívánom
 kellenem, hogy haragítottalak. —
 Erután meg Ésten felszólította
 Elifánot, hogy maga s házai ne-
 vében kéjjen bocsánatot Éstentől,
 mert helytelenül beállt előtte,
 hogy tudtuk dacára igazságot
 mondott neki, csak hogy Éstent véd-
 jér. Éstent azonban kéjjes jövissemü-
 séggel vitatkozott. — Miután a
 barátok engedelmű áldozatot hoz-
 tak Éstennel s Éstent is imádko-
 zott Éstentől házaiért, Ésten
 megáldotta Éstent s még soldig
 él boldogan.

Tárgymagyarázat.

III. Észünk vélekedése, hogy az ember életében előforduló összes események a születés idejében fennálló constellatio által vannak meghatározva, azért állította meg születése napját, mely egyedüli oka meuevésének, s megállította fogantatásának idejét, mert nem állt csillagzat uralkodott akkor, hogy a miatt anyja ~~meuevésé~~ vagy idétlenül ~~születésé~~ vált volna. De ezen vélekedésben két oldalról kéredkedik Észök: 1) az életreemélyek nem örvetetlenül kívánlagosan vannak az időbeli csillagzattól feltételezve, mert szabad kör van hagyva az emberi szabad akarat számára és 2) midőn azt hiszi, hogy ezen képreleteli bajok az ember legfőbb bajai, hogy inkább kívánatos a halál. Ez utóbbi pontban azonban igaza lehet, amennyiben Észök hiszi a létet halhatatlansággal, s így kívánva a meuevéséstől való megszabadulást egyedül a világtól való örök boldogsággal éhajtja. De az első pontban határozottan kéredkedik, mert Észök tagadta Isten gondoskodó tudását az emberi individuum iránt s így természetesen az állati individuum iránt is, s az individuum életét egyedül a csillagzattól kételezi fel. Ezen vélekedésre tapasztalata /: vin: / s gondol-

Kodása /: 714 / vette; tapasztalta,
 hogy a jó és rossz nagy rendellen-
 séggel változik az egyes ember éle-
 tében s az Istenség az egyes ember-
 re irányított gondolatok kioldásával
 őszre nem egyenlítő, továbbá tud-
 ta, hogy az időben tökéletet már
 az tudhatja, ki maga is alá van
 vetve az időbeli változásnak, már
 pedig Isten fölül áll minden i-
 dőbeli változáson; továbbá föl-
 nem tehető, hogy Isten, a
 legfőbb tökélytel bíró lény, fog-
 lalkozhassék a tökéletlen terem-
 ményekkel; továbbá, hogy a léte-
 ző dolgok individualitása nem az
 intellectus, hanem az értelem úján
 fogható föl; ha pedig Istent mű-
 cseivel értelem, így nem is ismerhe-
 ti az individuumot. Coatis ily ér-
 veléssel lehet Ijób véleményét igaz-
 zolni.

Amde ha Ijób ily nézetű volt,
 miért magyarázhatta meg az, hogy
 gyermekeiért áldozatot hozott, sark-
 va attól, hitte vétkeket, holott
 seintse mis sem háznál az ima
 s bünbűnség Isten előtt, hisz ő nem
 kötődik a sublünaris világgal?

Ere coatis ily módon válaszolhatott,
 hogy Ijób nem azért vesette gyerme-
 keit az Istenszolgálatba, mert eu-
 nör fejében remélte volna Isten
 áldását a földi életben, hanem azért,
 mert hitte a létet halhatatlanságá-
 ban; Ijób nem tudott helyes nére-
 telen alkotni magának, azért meg-
 akarta felelni mindkét oldalról. —

IV. V. Elifáz névete szerint azon pa-
 jor, melyek az emberi individuum-
 mot írja, Éstentől jönnek, még pe-
 dig büntetés-képen. Ezen véleményjét
 a következő bizonyítékokkal támo-
 gatja: 1) Keu kaparatáljat, hogy
 az igazak helyes pusztulását, sze-
 vedésüket, amint ezt a gonoszok-
 nál láthatjuk; emel oká pedig
 az, hogy a gonoszokat büntet miatt
 bünteti Ésten, holott a jámboro-
 kat, ha vétkeztek, csak megfedi.

2) Éstennel szemben, ki a világra
 s ki a legkötelezetesebb lény, az em-
 ber igen kötelezetlen; s mivel még-
 is ezt látjuk, hogy az ember a sa-
 ják kötelezettségi fokát szerint
 minolin kébb távolodik attól, hogy
 vezetteivel igazságtalannál bányét, pen-
 tethető fel a legkötelezetesebb lényről,
 hogy alattvalói iránt igazságtalan le-
 gyen. 3) Ésten gondoskodását bizo-
 nyítja az Ójövés, mely az ist
 a büntetett területre kerekli, nem
 pedig a pusztaságra, s mely csak a
 legkisebb számban enged, hogy
 a gonoszok tervei sikerüljenek, s azok is
 csak azért, hogy helyre kerüljenek.

VI. VII. Éjób válassza azon pontha
 ra irányítja, miutka az ember
 erő bajok mind Éstentől jövi bü-
 ntetés-válaszát, hogy s. i. a gono-
 szokra irányított büntetés arómat
 helyes pusztulásait idézi elő, holott a
 jámborokra csak gyöngye figyelmor-
 tetés arak er lemmi. Ez ellen nyomás
 okot hoz fel Éjób, midőn mondja,
 hogy ily módon sokkal nagyobb

künneket éri a jámborok; mert a gon-
 nos aronnal künneket a künne-
 kes sulya alatt, s nem eszved,
 botott a jámbor még ki esz-
 nyoltatir általa, mert hiszen a
 rögtöni halál sokkal kivánato-
 sabb, mint a pünneketen meg-
 próbáltatás. I Jób bizonyítja, s
 hogy ily módon kivánatosabb a
 halál; mert hisz' a beteg foly-
 son éhajtja az időben való élre-
 haladást, mitől gyögyulást remél,
 az pedig, ki már az időtől sem re-
 méli féjodalmasaitól való megraba-
 dulását, kevésebben vár a ha-
 lál kivánhatja. — Jób csak a-
 rézt tagadja Isten gondoskodá-
 sát, hogy ne kelljen Istennel,
 az individuum javainak s bűnei-
 nek rossz rendezettségében ka-
 pottak miatt, igaztalansá-
 got tulajdonítani, mint hogy
 Elifáz módosa merint, az élől
 nincs menekülés; továbbá, mert
 Istennel legfőkétebb volt, mi-
 att nem kételekheti föl, hogy a
 főkétebb emberi individuum-
 mal foglalkozzék; s végre a gon-
 doskodás nem más, mint folyton
 megújuló tudás, s ily meg-meg-
 újuló tudás Istennel lehetetlen,
 mert ebből főkétebb követhet-
 nek. — Jób nem döntötte meg
 Elifáz főbizonyítását alappában,
 pedig Elifáz érvelése igen gyöngye
 s megálmádkozható. Mert az álom-
 látás, a jöttevő esz és a gonoszok
 sündékháza meghiusulása ellen

(38)
aron nem egészen alaptalan főt-
tervessel leíjshetünk főt, hogy ez nem
Éstentől, hanem a bevöleges intel-
lectustól s a sphacraár mozgásaitól
függnek, melyeket Éstent ruhárka főt
ezen hatalommal. Azon főttervise
ellen pedig, mely szerint Éstent igaz-
ságosan gondoskodik alattvalóiról,
mert hiszen a tökéletlen ember köze-
dalom vezetője is igazsággal uralko-
dik, ez ellen mondhatjuk, hogy ami
az ember közt tökéletlenségére vall,
az még nem lehet ok Éstent tökéletlen-
ségére; mert ha valakiben vala-
mely képesség virtueliter megvan,
s azután az actualis állapotba lép,
így az utóbbi adja meg annak
tökéletességét, de tökéletlen marad,
ha nem válik actualissá. de nem
len azért tökéletlen az, kiből még
virtueliter sincs meg azon képess-
ség. Pl. ha a katás nem tud kató-
re kótni, úgy az tökéletlen; de az em-
ber tökéletes marad, ha nem is
tud katóre kótni. Epigy nem kell,
hogy Éstent tökéletlen legyen azért,
mert nem gondoskodik az egyén-
ről, a milaudi dolgokról, mint-
hogy biztos tudása van az örök
létekről, mely képesség az em-
bernél meg van fordítva. —

VIII. Bildad nérete szerint az em-
ber rossz Éstent által van igaz-
ságosan rendezve; az ember tudat-
lansága s kóza azt, hogy rosszban
rossz rendezettségét lát; a rossz,
mely az igazat irti, valójában
nem az, csak mi nem foghatjuk

fel annak célját. Ezen bizonyító
peldát hozza névnyelvről. de erre
vonatkozólag máskül e könyvben nem
lesz összehasonlítást az ember s más
élőlény között, mint hogy bűn, vé-
tek, Istenelekedés, stb. az ember
benél fordulhat elő; mielőtt követ-
kezik, hogy névete szerint Istent akar
az emberi individuum iránt van
gondoskodó tudással, nem pedig
a többi élő individuum iránt, mi-
vel az ember istelmi képességgel bír;
akir azonban hiszi Istent gondos-
kodó tudással az állati individu-
um iránt, nagyon természetes, hogy
kell hinni az ember iránti gon-
dosásban is. Erőlt nem áll az, hogy
Bildad a kantarika névvel követi,
mint Majmuni mondja, s azt
hiszem, hogy mivel némi hasonlósá-
got talált a két név között, azért
tudja be a misztaritikus névvel Bil-
daduár.

IX. X. Ezen részben éjvél nem páll
pörbe Istennel s nem neki tulaj-
donítja az embert sőt papokat, ha-
nem azokat egyedül a világon
habárától kezdi függővé. Istent
elleni haragja csakarra vonat-
kozik, hogy Istent mért nem pen-
delte a Keresves élte emberét, sor-
sát úgy, hogy azt ne is pülették
volna. Erőlt már Keletkezésnél
is Istentől függetlenebbé belüti.
Haragja továbbá arra vonatkozik,
hogy Istent mért rendelte a vil-
lagatokat - melyekkel jám-
korsáig s bűnöség nem létezik -

92)
hatását úgy, hogy a jámborok s
bűnöket egyaránt büntethetjük.
Ezért haragvók Ijób s szörök kiránu
Isten ítélete elé állni: ha Isten
ismeri az ember cselekvéseit, úgy
Ijób bűnöit is ismeri s igazságt
fogja ítélni, de ha mindazonáltal
súlyosabbra is bajot érít őt, úgy i-
gaztalanság volna az Isten keze-
röl; de ez utóbbit már előre kikerü-
lendő, Ijób hagyja Isten keze-
sét az egyes ember cselekvéseit il-
letőleg, s csak igazságát a csillag-
zatoknál tulajdonítja. Továbbá
Bildad azon állítása ellen, hogy
s. i. a jámborokat érő bajok vége
boldogság, felróttal, amennyiben me-
rinte a jámborokat s gonoszokat érő
bajok egyenlő neműek, már pedig
az lehetetlen volna, ha végsőképp
különbözőkép alakulna. Végre pe-
dig csodálkozását fejezi ki Ijób a
fölött, hogy Isten, ki oly gondosko-
dással alkotta meg az ember szer-
vezetét, mégis csak a csillagok es-
hetőségével berte ki s nem gondos-
kodik maga kezelettségéről; mely
utóbbi állítását azonnal bizonyítja,
hogy Isten nem foglalja magában
azon erőket, melyek utján az egye-
deli felismerhetők, s hogy Isten fo-
galmaiban nem lehetnek a mozgás
s az idő fogalmai; de ismeri
Ijób, hogy Isten gondoskodó keze-
vel a nemek iránt, minthogy ezek
nincsenek az idő által föltételek-
ve.

XI. Csófar névete megegyezik Bildadé-
val abban, hogy nemcsak is a bol-

dugóság s szenvedés, mi az ember
 individuumot éri, Ezentől van neu-
 telve az egyes ember esélyeinek meg-
 felelőleg. De külömbözőkép oldják meg
 azon földitelt rendelt, mely neműt
 a jámbort baj éri, a gonort pe-
 dig meeneve. Ugyanis Pildad a
 jámbort éró jaraikat kulajdonkép
 jaraikar könti s a gonort meene-
 véséitől azt véli, hogy az esélytől o-
 kosa. Crofár pedig az ember, ha elég
 helyen, valaminek kulajdonitja az az
 iránti helytelen ítéletet. Szerinte
 minden ember rendelkező van - de
 külömböző föltételekben - a jó esélye-
 telre, s ha nem tölti be egészen e ké-
 peséget, még ha mi nem is vesszük
 észre nála semmi rossz tettet, is
 mi jámbornak tartjuk őt, mégis
 gonort az illető, s így nem esoda, ha
 mi azt hisszük, hogy ártatlanul
 szenved; míg mátrént megkörtéjük,
 hogy valakivel, kérendővel keres
 jót ten, hogy gonort, pedig eredeti-
 leg azt annyira van rendelkező s
 képeséget egészen betölti, amiret is
 boldogság az esélyének. Ep oly ké-
 sudjuk mi megítélui a büntetés
 föltételeit helyességét. Van az
 job. kit halálra ítéltet, vagy azit
 köztönbe vetet, vagy egészen ma-
 badou hagyják, de mindezt, pe-
 dig mi azt hisszük, hogy egyenlő bünt
 követtet el. — Tehát Pildad is Cro-
 fár köti külömbreig az, hogy Pildad
 az embernek helytelen felfogását
 a tárgyra: a baj is meeneve ro-
 natkörtatja, Crofár pedig a me-

mélyre: a jámborok és gonoszok-
ra.

XII. XIII. XIV. *Éjvő* kitalálása
és *Crófár* ellen, kik az *északi* sa-
pantolás jogorvoslatigát s helyessé-
gét korgadják, és éppen a kápa-
lalásból vették ki az *északi* igyelmir
Crófár álláspontját megdönteni, au-
nál is inkább, mert *Crófár* sok-
kal fiatalabb s így nem ismerhetke
az életet így mint *Éjvő*. *Éjvő*ül
rója fel mindkettőjök nézetét ar-
ra néve, hogy *Éjvő* rejtett büntetést
büntet, amiből az embernek nincs ke-
dömése, mert ilyen módon hiába
szorgálják az ember *Éjvő*, kaptalan
len folyton job, ha mindenáltal
nem juthat boldogsághoz. *Éjvő*ül
ismét az *északi* nézetre jut, hogy
Éjvő nem bír gondoskodni a jövőről
az egyénről, mert nem bír őt
Éjvő magabizonyával, hogy oly a-
lantas, egyénileg *Éjvő*vel folytonos
szereplésben álljon. Nagyon fon-
tos érvelés az *Éjvő* nézetéről, s a legna-
gyobb filozófusok is foglalkoztak, más
s kétféleképpen, s az *északi* nézet-
ről, hogy *Éjvő* csak önmagát ismeri,
mert más minden méltó hozzá,
s a legkövetkezőbb s nincs méltó ke-
dömése, ismeretre — s főleg nálunk
alantasabb lények felől — hogy az
által követhető-e. Végre pedig
még *Crófár* nézetét, mely szerint az
ember büntetéstől ógamiért, amit
nem is rít végre, várfolya annak,
hogy lehetetlen, az embernek min-
den gondolatát a jövről, *Éjvő*re

irányítani, mert a szellem kibontakozásának egyes köröket zavarja a test, az anyag. —

XV. Elifár itt bizonyítja Ézrauarat, hogy ha szava igazak is, hogy addig nem vétkezett, de nagy bünt követett már el bűnéivel, melyet által megvonta a nép hitét, s vissza tartja őket az imától, melynek erejében bímat a moralking idejében, ő pedig aétslammar nyitvánitja. Szintén pedig Ézra fegyverést használja s bizonyítékot hoz a tapasztalat közeleből, hogy minden baj a cselekvéssel következéssel gyarant küldetir az emberre életéből, s hogy mi magunk láthatjuk a gáncsot bűnhődését, s ha azt mondánók, hogy a bűnhődés már múltetés volt számára pusztán, akkor azt is kell mondani, hogy már ugyanakkor meg volt határozva, hogy az illető gáncs lesz, már pedig ez lehetetlen, mert akkor megkínít a szabad akarat, a frállo elhatározás. —

XVI. XVII. Elifár a tapasztalat közeleből hozott bizonyítékát, mely szerint minden szenvedés Ézrautól van a cselekvéssel következéssel gyarant, annak Ézra megdönteni arról, hogy élte kezdje, hogy ő már akkor szenvedett elvételhetetlenül, midőn még mostani bűnéit sem lehetett neki bűn gyarant feltróni. Az ellen pedig, hogy bűnéivel megvonta a nép hitét, arról védkezir, hogy

ő az első, nem idézheti, mert a gonoszról úgy sem féltik Istent, a jámborok pedig nem szünnel, még is félti még akkor sem, ha szenvednek, mert azok minden jótalmat a subitigból remélnék, s megpróbáltatásuk közben még inkább ragaszkodnak Istenhez. —

XVIII. Bildad felelete Job azon kijelentésére arról, hogy melyre is a jámbor ^{s gonosz} közt reményi kültömb-ség sem volna, hanem mindketten egyaránt pusztulnak el. Errel, azonban Bildad a tapasztalat közt, azt hoz bizonyítékul, hogy milyen nagy kültömb-ség van a jámborok s gonoszok között, amiért is a gonoszok bajainak elkerülésében különböztek sőt; s miután hogy a különböz bajok csak a gonoszoknál fordulnak elő, követelhetik, hogy azok, mint rosszaságuk következményei sőt öket. De Bildad helyesen függőben hagyja a vitát, rendbe vonatható kérdést, s nem felel azon kérdésre, hogy miért kell a jámborokat szenvednie s miért boldoggyabban a gonoszok.

XIX. Bildad is társainak azon eljárássára, hogy az általános tapasztalattól következtetett isteni hálaadókat szemint mielőtt Job szenvedéseit, ezen kérsben kifejezi Job, hogy ép az ő esetéből következtetés nélkül az általánosságra, mert mielőtt az általánosságra tapasztalattal nem illik egy emberre, úgy csalóán, nem igazán kell nyit-

váratlanul. Az sem áll, hogy abban
 nétkerest Jób, mert nem tudatott
 Isten megismerése után, mert - mielőtt
 Jób mondja - kétségbe eserint
 megismerete, hogy Isten minden-
 nel régona. Végre pedig Jób gi-
 nyolja lársait, hisz azt vélte, hogy
 minden egyes cselekvése jár jutá-
 lom s büntetés, arról, hogy becsédeit
 miatt Isten büntetni fogja őket.

XX. Csófár szintén a látszatok a-
 karja igazolói, midőn ezen réntben
 kifejtve megengedi, ugyan, hogy
 láthatóan gyatrau boldog gonosz-
 kat, de nem szabad vár a pil-
 lauakat tekinteni, hanem az ő e-
 gén életét kell tekinteni, mely azt
 mutatja, hogy boldogságuk csak
 rövid ideig tart, s ha nem sa-
 zommal, de késo' öregségükben - mi-
 dőn sokkal inkább megérett - éri el ő-
 ket a boldogtalanság, vagy pedig
 utódaikban bünteti Isten gonosz-
 saikat. Hogy valóban Istenből
 van ez, bizonyítja azon közölvény,
 hogy a büntetés mindig megfelel
 mindig a gonoszok mértékének. —

XXI. Jób megdönti Csófár nézetét,
 mely szerint az általánosau kaparr-
 talható világrendet nem ítéltetui
 meg az egyes Jób sorsát, arról, hogy
 Jób eltekint ánnagától szintén
 az általánosau kaparrtalatartás bay-
 za eleje, hogy s. i. a gonoszok féltelme
 nélkül, boldogan élnek. Megdön-
 ti továbbá Csófár azon nézetét,
 mely szerint a gonoszok boldogsága
 csak látszat, mert a haláluk után

büntözönd, ammal, hogy akkor bol-
 dogyog egyáltalán senkiel sem
 lehet való, mint hogy a halál min-
 denkit utólag, s ez volna Isten leg-
 nagyobb igazsátsága; mert az
 utólag büntetés nem büntetés a
 gonoszra, mert a halál után helye-
 sen büntetelméi válik az ember.

XXII. Elifár nérete szerint a go-
 noszon hozzántartó boldogságra bi-
 zonyítja éppen Isten gondosko-
 dását, melylyel nem önmagánál,
 hanem az embernek az az haszná-
 ni, amennyiben idét enged nem
 a javulásra. Először is azután
 Isten büntet, nehogy tovább is azt
 állítsa, hogy ok nélkül marad; s
 hiú nagyjóságát még nem az o-
 kokra, hogy a megüreskedést nem se-
 gítette, hanem az, hogy amit fu-
 karsággal megvont a büntetés
 köl, azt elpazarolta olyankor, kir-
 vol arra méltóság nem volt. Püsz
 követelt el továbbá abban, hogy ka-
 gadjá Isten gondoskodás tudását
 s ezen bűn közt köte köztárságnak
 példulását is, mely legjobb bizonyi-
 tása Isten gondoskodásának, mint
 hogy akkor csakis a járulók me-
 nekülte meg a bajt.

XXIII. XXIV. Mindenesetre vissza-
 utasítja itt Isten azon vádat,
 mint ha ö vétkesek volna, mert
 Isten kövényci szerint itt minden-
 kor; azután állást foglal Elifár azon
 nézetével szemben, hogy Isten az
 az emberiségre való kegyelme nem
 bünteti a gonoszt, hogy ideje le-

gyen a megházasra; mert hiszen a
 legnagyobb rétkeres követik el,
 fluk, raboluar, pardsnáálkoduar,
 megcsaljár azokat, két biruar be-
 mit, s így sokat ártanak az emb-
 riségnek azal, hogy Jsten nem földi
 Jota gouvérnár; s nemcsak éle-
 tükben nem bünhődnek, de könnyű
 halállal mituar is ki; tehát hol
 van az isteni igazságosságát?

XXV. E kértben kimondja Bildad,
 hogy Jsten tökéletességgel folyóan nem
 szabad néki tökéletlenséggel sulaj-
 danítani, hanem tudásunk elégte-
 lenségével oltja miatta; ezért
 hiszük, hogy sokan jámborok sőt
 nélkül szenvednek, pedig Jsten lát-
 ja s tudja azok hibáját. Az ember
 tökéletlen tudása az ok, hogy fog-
 ja fel a helyes világnézet, mely
 Jstentől kölcsön van megalkotva,
 azért látjuk mi a sulajdanoképi-
 jét kapjuk.

XXVI. Jstb nem felül itt Bildad
 szavaira, mert csak ismétlésbe-
 teltenséggel beszélték; de kiforad-
 ellene azért, hogy oly röviden utal
 csak Jsten hatalmára s elötte, ki
 azt helyességében kihatatta már
 s megőszerte.

XXVII. XXVIII. Jstb védekezir azon
 látszat ellen, mintha az isteni
 gondoskodó tudásról alkotott né-
 zetéből az következik, hogy o ja-
 kábé dicsoi a gouvérnát s job-
 nar véli a jámborságtól való
 távolodást. Hifejzi itt bőven,
 hogy ha látok is már sőt go-

nosrt boldoguar - de aró boldog-
sága csatungyan miltóuay, amint-
hogy mindemór e földön megvan
a végkátára. De a jámborok bol-
dogága el nem kerül, mert az
nincs a változó anyagból feltétele-
re, hanem bölcsességben rejlik az,
mikor az Istensélelem úján jut-
hatni el. —

XXIX. XXX. XXXI. Ezen ré-
ben Jobb val harsogtam kifejté,
hogy nem vétkesek voltak, s hogy a-
zon csapásoktól, melyek érték,
bizott Istentől, hogy meg fogja
juttatni az ő bűneik, s az ő
visszaszólásán azon vádat, hogy
szerepeltek csak büntetés azon vé-
tekért, hogy nem hitt Istent gon-
doskodásában.

XXXII. XXXIII. Ekkor itt megengedi
Jobbval azt, hogy minden jó is
haj a csillagoktól, van feltéte-
leve, de Istent módos nyújtott
az embernek arra, hogy ébélve
folytasson megmenekülhessen a
hajóktól, ami aruuban az éle-
tem fejtettégi fokának meg-
felelően körtékelt csak. Ha
a legalacsonyabb fokon áll, úgy
a szenvedést úján veseti Istent
az ember a javuláshoz. De az is
csak hársomzor körtékelt az élet-
ben, s. i. az igaz utat való elterés
Külömböző jóka szerint, s az ő kö-
rtékelt amint körtékelt, mintha a
jámborok ok nélkül szenvednének.
A csillagok val körtékelt, val
Istentől esztől, de valójában Istent

gondoskodni az ember sorsáról. —

XXXIV. Isten azon állítását, hogy ő öknélkül meuevően igazságságot tulajdonít Istennek, hogy az ember a csillagokat esetleges játskának tekinti, Elikü több oldalról igyekszik megdönteni. Elovár is Isten már azkal vette, zett, hogy mondta, hogy mikem hazuál az embernek, ha Isten utján jár, mert szel elismerte a gonoszok bűneit helyesígel, s ha Isten ritatta is, hogy nem így gondolta állítását s hogy becsüli az igazságot, de önmagát igaznak tekinti s gondolatában kétkedni Isten igazságáról, pedig a gondolatú bűnöt sokkal súlyosabbnak, mint a cselekvésben nyilvántu- ló, mert az ember lényege a gondolkodó értelmében rejlik s egyedül általa léphet Istennek közelébe. To- rábbá bizonyítja Elikü, hogy Isten nemcsak, hogy bajt igyekszik a föld- re bocsátani, de folyton törökül, hogy azt minél inkább csökkend- se; ezért nem szabad gondolni, hogy az emberi sors rendjét olyan- ra bírta, mely nem képez igaz- sággal afőtött öködül; mert min- den létezőt Isten berendezte s mi- látjuk, hogy minden létező a ma- ga neve szerint a legfőbb bölé- letséggel bír s önfentartásai eszkö- zeiről Isten a legfőbb böléletesen gan- doskodott; mi legfőbb bizonyítéka annak, hogy Isten a berendezésé- jéről avarja, aki pedig a rossz-

han találja kedvét, az nem képes
 egy igazsággal rendelkezés mü, letési
 kére, mint a világegyetemen. Azt
 sem mondhatni, hogy Isten azt
 a nemetel gondolt, nem pedig az
 egyedül köhélyével, mert hiszen az
 egyedül képezte a nemet. Ha pe-
 dig az ember sorában némi rend-
 ellenességet tapasztalunk néha,
 úgy értelmezni lehetetlenül
 kell tulajdonítanunk, ha nem tal-
 juk be azonnal annak okát. —

Principitja továbbá az, hogy a
 csillagokat befolyára nem mond
 ellet Isten gondoskodásának,
 mert a csillagok azt erkölcsi
 Isten akaratának végrehajtói
 karr, s ha Isten nem nyelne a-
 zokra, úgy könnyen pusztulhat-
 na el az egész emberi nem. —

De Eliké nem bírni ezen kör-
 deit, valyon mitép magyarázható
 az, hogy a csillagokat utján bol-
 dograig jutvidentelenül a gono-
 rozkhoz, mely kétség újót alkál-
 mas ad Istennek az ellenvetésre.

XXV. Eliké folytatja ellenvetéseit
 a gonozrot boldogságára vonatkozó-
 lag; a gonoz nem azt Istennek, ha
 nélkül, s így nem mütséges, hogy
 azonnal érje a büntetés; az pedig
 még nem igazságbalanság Isten-
 nek, ha visszatartja sokáig a bü-
 ntést, minél folytán a gonozrot
 sokat ártanak emberlétsáitnak,
 mert az embert nem a gonozrot ha-
 talma folytán szenvedni, hanem
 mert őt is elvárható Istennek

s Isten hozza rájuk büntetés ké-
pen a gonoszok bűneit.

XXXVI. XXXVII. Elik a részben
azt fejté ki, hogy bár az ember
Istenhez viszonyítva a földi
legáltalabb földi áll., mégis
viszont az isteni gondoskodás-
ban. Mert Isten a legáltalab-
bobb tudással bír actualiter,
az ember pedig a legáltalab-
bobb tudással bír virtualiter; már
pedig a virtualis értelmű azis
az actualis hatása alatt valós
actualissá, mint hogy pedig tud-
juk, hogy az ember értelmű actu-
alis alakban is jelentkezik, ezt
pedig azis az isteni értelmű
utján vitte oda, következésképp,
hogy Isten nem fordulhat el
helyesen megvetéssel az embertől,
de igenis folytonos figyelemmel
kíséri mindazonkat, kik érte-
lműket minél inkább actualis
értelműbe igyekeznek hozni.

Mint hogy azonban a gonoszok kö-
vetkezésképp, hogy értelműket
fejlessék, tehát Isten gondos-
kodása nem terjed ki azokra,
mert hiányzik náluk az "örök-
kötő" kapcsolat, mely Istenhez fűzné
őket; ezért vannak a gonoszok
az esetlegességnek kitéve, melya
csillagoktól utján éri őket s ezért
vesztik őket el az örök lelki boldog-
ságot, az örök életet, s így kétszer-
esen büntődnek. De a jámborokat
"örök" bajok szintén nem az esetleges-
ség következtetésére, hanem az is

Ésten gondoskodásából kötfémit,
 mert azal figyelmesteli Ésten a
 jámbor életüket, hogy tudva vagy
 önsudatlannul elkövetett hibáit-
 ból térjünk ismét az igaz útra.
 Iha Éstén egész életében jámbor
 is volt, de Ésten maga gondosko-
 dásból küldte rá a szűvedést, hogy
 azal elkerülje maradványaitól.

XXXVIII. XXXIX. Ésten e névben
 megfeddi Éstét azért, mert hiá-
 nyosuar, rendszerütlemeit mond-
 ja Ésten műveit, hogy nem is öi-
 meri azokat helyességükben s Ésten
 megemlékezik az általa berevített
 rendszeresen létező jelenségek s
 egész sorozatát, melyek Ésten jó-
 arató gondoskodásáról lesznek bi-
 zonyoságok.

XLI. Ésten megfeddi Éstét
 azért, amiret igazságszerűuar beki-
 ti azt, hogy boldogságot küld néha
 Ésten a gonosza s bajokat a jám-
 borra, s ezt annak tulajdonítja,
 hogy Ésten nem törődik az egyimel,
 s annak sorát a csillagokhoz, pi-
 ta s ezek ^{hatásait} meg nem akadályoz-
 hatja az ember sem jó, sem rossz
 tetteivel. Ésten utal végtelen ha-
 salásra, mely kiterjed a legalsóbb
 lényekre is, mitet önönjarmatra a
 legnagyobb tökéletességgel létesített,
 ami pedig az azokat elérhető baj-
 kat illeti, azok ~~is~~ is Éstentől már-
 maruar ugyan, de minthogy É-
 sten végtelen jóindáival nem vol-
 na összehajtható, hogy berevít-
 ményeit, ellátva azokat a legfőbb

jóval, nyíltan is, a hajók fölélti
 hatalmát az esetlegességnek, a vil-
 lagon hatáskörük adta át, hogy
 szűrség esetén mégis csak elnyerhes-
 se büntetését a gonosz. Magyarorszá-
 ban az esetlegesség határa alatt ok
 nélkül senki sem szervez, Érték
 mindenképp ellátott kéti szerveze-
 tében oly eszköz, melylyel ellene
 védekezhetik. Látható Érték a gon-
 doskodásait minden állatnál s főleg
 a Livjábanál, mely leginkább van
 megőve az esetleges hajóktól. De az
 embernek szervezete — ép jelen köké-
 letessége miatt — nem volt alkal-
 mas, hogy már magában rejtsen
 mindennemű védekezést a vil-
 lagonok határa ellen, ezért erőket
 oly sok baj, ám ez is csak a gon-
 doskodás történetek, mert öka vé-
 dekezésre nyújtott eszköz, az érte-
 met nem tudják használni, holott
 a járható, ki értelmüket fejleszteni
 újjan közelebbi érintkezésbe lép-
 het a esetleges intelligenciával,
 az mindenképp meg tudja magát
 óvni a csillagok esetleges ha-
 táskörétől.
